

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland
Meeuwenlaan 4
8011 BZ Zwolle

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105

Verslag over het boekjaar 1-1-2019 t/m 31-12-2019

Inhoud

	Pagina
Karakteristieken van het pensioenfonds	
Profiel	5
Pensioenregeling	6
Bestuur en organisatie	
Personalia	9
Meerjarenoverzicht	13
Bestuursverslag	
Algemeen	15
Risicoparaagraaf	25
Uitvoeringskosten	30
Communicatie en overleg	33
Financiële ontwikkelingen	35
Beleggingen	42
Actuariële paraagraaf	49
Gebeurtenissen na balansdatum	51
Toekomstparaagraaf	52
Externe contacten	53
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan	55
Reactie van het bestuur op het oordeel 2019 van het Verantwoordingsorgaan	58
Verslag van de Visitatiecommissie	
Samenvatting (voor het jaarverslag)	59
Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2019	61

Pagina**Jaarrekening**

Balans per 31 december	64
Staat van baten en lasten	66
Kasstroomoverzicht	68
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	69
Toelichting op de balans per 31 december	74
Gebeurtenissen na balansdatum	80
Toelichting op de staat van baten en lasten	81
Resultaatbestemming	86
Risicoparagraaf	87

Overige gegevens

Actuariële verklaring	96
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	98

Bijlagen

Begrippenlijst	103
----------------	-----

Karakteristieken van het pensioenfonds

Profiel

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het Fonds), statutair gevestigd te Zwolle, is opgericht per 1 januari 2002 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105. De statuten zijn de laatste keer gewijzigd op 15 juli 2019.

Het Fonds is een ondernemingspensioenfonds en is per 31 december 2019 de uitvoerder van de pensioenovereenkomst van de werknemers van:

- Abbott B.V.
- Abbott Laboratories B.V.
- Abbott Laboratories Finance B.V.
- Abbott Logistics B.V.
- Abbott Vascular Netherlands B.V.
- APO Netherlands A.G.
- Abbott Healthcare B.V.
- Abbott Healthcare Products B.V.
- Abbott Biologicals B.V.
- AMO Netherlands B.V.
- Abbott Informatics Netherlands B.V.
- AMO Groningen B.V.
- BGP Products B.V.
- Abbott Medical Nederland B.V.

Daar waar in het jaarverslag wordt gesproken over Abbott, geldt dit voor de bovenstaande entiteiten. Met ingang van 1 januari 2019 is Abbott Medical Nederland B.V. gevestigd te Veenendaal toegetreden tot de aangesloten ondernemingen. Deze werkgever is voor dertien werknemers die per 1 januari 2019 overgekomen zijn van Abbott B.V. aangesloten. Voor de overige werknemers heeft Abbott Medical Nederland B.V. een verzekeringsovereenkomst gesloten met Nationale-Nederlanden Levensverzekering N.V.

Per 1 januari 2017 is voor de werknemers van BGP Products B.V. de pensioenopbouw gestopt. Per 1 januari 2018 vindt er voor de werknemers van AMO Netherlands B.V. en AMO Groningen B.V. eveneens geen voortgezette pensioenopbouw meer plaats binnen het Fonds.

Een aangesloten werkgever vraagt in beginsel het deelnemerschap aan voor alle personen waarmee hij een pensioenovereenkomst sluit, tenzij in de arbeidsovereenkomst anders is bepaald. Het bestuur van het Fonds is verplicht de desbetreffende personen als deelnemer toe te laten.

Doel, missie, visie en strategie van het Fonds

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid is de verplichtingen die voortvloeien uit de pensioenregelingen onder een breed scala van omstandigheden na te komen en de risico's uit de pensioenregelingen af te dekken. De nakoming van de verplichtingen en het afdekken van risico's geschiedt tegen zo laag mogelijke, maar stabiele premies en uitvoeringskosten.

Primaire doelstelling

Het Fonds stelt zich als hoofddoel het nakomen van haar pensioenverplichtingen, daarbij in aanmerking nemend dat deze verplichtingen nominaal zijn en er geen sprake is van een toeslag(ambitie), met uitzondering van het partnerpensioen en het wezenpensioen ingaande voor de pensioenrichtdatum.

Secundaire doelstellingen

Korte termijn doelstelling is het realiseren van een bepaalde buffer om de kans op bijstorten te verkleinen en voldoende zekerheid in te bouwen om tot een financieel stabiel Fonds te komen.

Lange termijn doelstelling is een hoge en stabiele dekkingsgraad tot een niveau waarop sprake kan zijn van premiekorting. Dit is zowel in het belang van de sponsor (lage en stabiele premie, betaalbaar houden van de pensioenregeling) als in het belang van de deelnemer.

Er wordt dus gestreefd naar premie-optimalisatie en -stabiliteit.

Tegelijkertijd wil het bestuur geen risico lopen op de uitkering van de nominale verplichtingen.

De strategische rente-afdekking van het Fonds draagt bij aan de stabiliteit van de dekkingsgraad. De strategische rente-afdekking is vormgegeven volgens een dynamisch renteafdeckingsbeleid waarbij gestuurd wordt op een renteafdekking in een marktwaardeomgeving. Rondom de strategische wegging is een bandbreedte vastgesteld. Er zijn 'triggers' ingebouwd. Afhankelijk van marktomstandigheden kan gekozen worden voor een lager renteafdeckingsregime.

Tertiair doel

Tenslotte is de doelstelling van het Fonds om in de vaststelling en uitvoering van het beleid FTK-compliant te zijn en een adequaat risicomanagement te voeren.

Het bestuur kan melden dat in 2019 alle pensioenverplichtingen zijn nagekomen door het Fonds. Ondanks een daling van de (beleids) dekkingsgraad in 2019 was een bijstorting van de werkgever in 2019 niet aan de orde. In dit jaarverslag wordt nader ingegaan op de realisatie van de doelstellingen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling, die is vastgelegd in een pensioenreglement, bestaat uit de volgende delen:

Basis Module

De Basis Module bestaat uit de eindloonregeling.

De Basis Module geeft de (gewezen) deelnemers aanspraken op:

- ouderdomspensioen met ingangleeftijd 68 jaar met een opbouw tot een maximum pensioengevend jaarsalaris van € 61.490 (1 april 2019). Wijziging van de pensioengrondslag vindt plaats per 1 april van ieder jaar;
- partnerpensioen ten behoeve van de partner;
- wezenpensioen ten behoeve van de kinderen van de (gewezen) deelnemer;
- premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

De franchise is € 15.599,- (1 april 2019) en het opbouwpercentage is 1,657%.

Het deelnemerschap vangt aan op de datum van indiensttreding door de werknemer bij een van de aangesloten werkgevers en eindigt uiterlijk op de ingangsdatum van het ouderdomspensioen ofwel de 68-jarige leeftijd.

Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G.).

De werkgever Abbott heeft samen met de vakorganisaties en ondernemingsraden besloten voor de Basis Module een eindloonregeling te handhaven, maar wel zonder indexatie van de ingegane pensioenen en de aanspraken van gewezen deelnemers. De pensioenregeling van Abbott kent een uitzondering waarbij het pensioen wel geïndexeerd wordt. Bij overlijden in actieve dienst voor de pensioenrichtleeftijd wordt het partnerpensioen in de Basis Module en de Beschikbare Premie Module jaarlijks verhoogd met 3% tot de deelnemer de 68-jarige leeftijd zou hebben bereikt.

Het wezenpensioen wordt uitgekeerd tot het bereiken van de 18-jarige leeftijd van het kind. De uitkering wordt voortgezet zolang het kind studerende dan wel arbeidsongeschikt is maar uiterlijk tot en met de maand waarin de 27-ste verjaardag van het kind valt of bij eerder overlijden. Zolang er recht is op de uitkering wordt het wezenpensioen jaarlijks verhoogd met 3% tot de deelnemer de 68-jarige leeftijd zou hebben bereikt.

Beschikbare Premie Module

De Beschikbare Premie Module is met ingang van 1 januari 2006 ingevoerd en geeft de (gewezen) deelnemers aanspraak op een beschikbare premie boven de salariscgrens van € 61.490 (1 april 2019) tot het maximum pensioengevend salaris van € 107.593 (april 2019). Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G.).

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salariscgrens uit de Basis Module. Het leeftijdsafhankelijke percentage wordt bepaald volgens een staffel. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Vrijwillige Bijspaar Module

De Vrijwillige Bijspaar Module is een premieovereenkomst die met ingang van 1 januari 2006 is ingevoerd. Als deelnemers aan deze module worden aangemerkt de werknemers die op of na 1 januari 2006 in dienst zijn getreden bij een werkgever en deelnemen in de pensioenregeling of die deelnemer waren in de op 31 december 2005 geldende pensioenregeling.

Vanaf 1 januari 2015 is er geen mogelijkheid meer om aanvullende stortingen te doen. De kapitalen die tot 1 januari 2015 zijn "gespaard" blijven belegd.

Nettopensioenregeling

Vanaf 1 januari 2015 is er tot een pensioengevend salaris van € 107.593 (bedrag 1 april 2019) fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw mogelijk. Boven dat bedrag is er de mogelijkheid dat de werkgever een nettopensioenregeling inricht. De nettopensioenregeling voor het gedeelte van de spaarfaciliteit wordt eveneens uitgevoerd door het Fonds. Het partner- en wezenpensioen in deze nettopensioenregeling wordt niet door het Fonds uitgevoerd. De werkgever sluit separaat verzekeringen voor het partner- en wezenpensioen.

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salarisingrens uit de Beschikbare Premie Module. Deze beschikbare premie houdt de werkgever in op het netto salaris van de deelnemer en is derhalve geheel voor rekening van de deelnemer. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

De pensioenregelingen van het Fonds zijn vastgelegd in pensioenreglementen, en zijn te vinden op de website van het Fonds.

Verzekerdenbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2018	1.687	1.200	182	3.069
Mutaties door:				
in diensttredingen	243	0	0	243
Ontslag met premievrije aanspraak	-115	115	0	0
Waardeoverdracht	0	-31	0	-31
Ingang pensioen	-13	-17	30	0
Overlijden	0	0	-1	-1
Afkoop	0	-1	0	-1
Andere oorzaken	-1	-7	-2	-10
Mutaties per saldo	114	59	27	200
Stand per 31 december 2019	1.801	1.259	209	3.269
			2019	2018
Specificatie pensioengerechtigden				
Ouderdomspensioen			163	133
Nabestaandenpensioen			33	34
Wezenpensioen			13	15
Totaal			209	182

Bestuur en organisatie

Personalia

De samenstelling van het bestuur was in 2019 als volgt:

De heer J.M. Negro, voorzitter	(werkgeverslid)
De heer C.M.A. Merison, secretaris en vice voorzitter	(lid namens pensioengerechtigden)
De heer V.M. Willemsen	(werkgeverslid)
De heer R. Voorhaar	(werknemerslid)
De heer E. H. Dijkstra, penningmeester	(werkgeverslid)
Mevrouw D.C. Groen	(aspirant werknemerslid), tot 10 november 2019

In 2019 heeft mevrouw D.C. Groen gefungeerd als aspirant-bestuurslid. Per 10 november 2019 heeft mevrouw Groen haar dienstverband bij de werkgever beëindigd en daarmee is gelijktijdig haar aspirant-bestuurslidmaatschap geëindigd. Per genoemde datum is er een vacature namens werknemers in het bestuur.

Afgezien van hun werkzaamheden voor de werkgever voeren de werkgeversleden en de werknemersleden geen nevenfuncties uit. Het lid namens pensioengerechtigden voert geen nevenfuncties uit.

Samenstelling bestuur naar leeftijdsgroep per 31 december 2019:

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	1
55-65	1
>65	1

De samenstelling van de overige overleg- c.q. adviesorganen was in 2019 als volgt:

Beleggingscommissie

De heer J.M. Negro	
De heer R. Voorhaar	
Mevrouw L. Luyten	(adviseur Mercer Investment Consulting)
De heer H.F.P. van Capelleveen	(adviseur Cardano)
De heer M. Nieland	(Montae & Partners), tot 8 oktober 2019
Mevrouw K. Jenga	(Montae & Partners), vanaf 8 oktober 2019

Communicatiecommissie

De heer C.M.A. Merison
Mevrouw T. van der Kolk (namens de werkgever)
De heer J.P. de Groot (Montae & Partners)
Mevrouw D.C. Groen (tot 10 november 2019)

Risicomanagementcommissie

De heer C.M.A. Merison
De heer E.H. Dijkstra
De heer R. Voorhaar
De heer V.M. Willemsen (tot 8 oktober 2019)
De heer M. Nieland (Montae & Partners)

Verantwoordingsorgaan

Mevrouw E. Minnesma (namens de werkgever), tot 1 juli 2019
De heer B. van den Berg (namens de werknemers)
De heer H.T.E. Kemperman (namens de werknemers)
De heer M.J.P.R. Raven (namens de werknemers), tot 1 juli 2019
Mevrouw A.M. Cronenberg (namens de werknemers), tot 1 juli 2019
De heer J. Verweij (namens de werknemers)
De heer J. Zandstra (namens de pensioengerechtigden)
De heer L. Mohamed (namens de werknemers) vanaf 1 juli 2019
De heer P. Klap (namens de werknemers), vanaf 1 juli 2019
Mevrouw E. von Weiler-Hartingsveldt (namens de werkgever) vanaf 1 juli 2019

Samenstelling VO naar leeftijdsgroep per 31 december 2019:

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	2
55-65	2
>65	1

De adviserend actuaire van het Fonds is mevrouw M. van Run AAG (tot 1 oktober 2019) en heer B. Cordewiner vanaf 1 oktober 2019, werkzaam bij AZL.

De certificerend actuaire is in 2019 de heer R. van der Meer van Milliman Pensioenen.

De accountant van het Fonds is mevrouw drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA, werkzaam bij Mazars Accountants N.V.

De werkzaamheden van de compliance officer worden uitgevoerd door de heer R. Mensch van GBA accountants.

De bestuursondersteuning wordt verzorgd door Montae & Partners.

De administratie is uitbesteed aan AZL N.V. en voor de beleggingen in de Beschikbare Premie Module, de Vrijwillige Bijspaar Module en nettopensioenregeling aan NN Investment Partners B.V. in het product Mijn Pensioen.

Als vermogensbeheerder is aangesteld F&C Netherlands B.V. (handelend onder de naam BMO Global Asset Management).

Meerjarenoverzicht

(Standen per ultimo jaar)	2019	2018	2017	2016	2015
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.801	1.687	1.610	1.677	1.743
Gewezen deelnemers	1.259	1.200	1.137	924	771
Pensioengerechtigden	209	182	161	129	106
Totaal	3.269	3.069	2.908	2.730	2.620
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	469.566	365.423	351.763	308.335	251.609
Beleggingsopbrengsten	81.700	-3.826	14.471	36.240	-9.567
Rendement op basis van total return	21,9%	-1,1%	4,6%	14,2%	-2,6%
Beleggingen voor risico deelnemers					
Belegd vermogen	31.238	25.388	24.507	30.781	26.902
Beleggingsopbrengsten	4.525	-314	389	2.242	-180
Rendement op basis van total return	17,6%	-2,3%	2,9%	8,1%	-0,7%
Reserves					
Algemene reserve	58.961	43.511	55.319	30.168	14.152
Totaal reserves	58.961	43.511	55.319	30.168	14.152
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	422.327	335.575	303.936	290.521	245.467
Overige technische voorzieningen	1.453	1.452	2.214	2.760	2.543
Totaal technische voorzieningen	423.780	337.027	306.150	293.281	248.010

	2019	2018	2017	2016	2015
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers					
Beschikbare Premie Module en Vrijwillige Bijspaar Module	31.238	25.388	24.507	30.781	26.902
	31.238	25.388	24.507	30.781	26.902
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers					
Reguliere premie	26.683	24.299	25.775	24.180	21.444
Incidentele premies	0	24	41	124	14
	26.683	24.323	25.816	24.304	21.458
in % van de loonsom ¹⁾	29,4%	29,0%	32,6%	29,7%	25,9%
Bijdragen voor risico deelnemers	2.090	1.991	2.247	2.130	2.031
Pensioenuitkeringen	2.692	2.485	2.169	1.914	1.980
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten					
Totaal	1.165	1.228	1.127	1.154	1.315
Per deelnemer in euro (Actieven en Pensioengerechtigden)	580	657	636	639	711
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad ²⁾	113,0%	112,0%	116,7%	109,3%	105,1%
Beleidsdekkingsgraad	111,8%	115,7%	114,2%	103,8%	108,8%
Minimaal Vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%	104,1%	104,0%	104,0%
Vereiste dekkingsgraad	113,2%	114,1%	117,6%	116,6%	117,2%
Reële dekkingsgraad ³⁾	89,9%	94,3%	91,7%	85,3%	88,9%

1) Het percentage is als volgt berekend: Reguliere premie / salarissom van de basisregeling (inclusief oude regeling).

2) De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totaal Reserves + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers) / Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers maal 100%.

3) De Reële dekkingsgraad is voor het fonds niet erg van belang omdat het fonds een eindloonregeling zonder indexatie uitvoert.

Bestuursverslag

Het bestuur heeft in 2019 vier bestuursvergaderingen gehad, waarin met name over strategische zaken is gesproken, maar waarin ook de dagelijkse gang van zaken van het Fonds is besproken en waarin besluitvorming heeft plaatsgevonden. Daarnaast is een extra bijeenkomst georganiseerd over IORP-II.

In de bestuursvergaderingen werd onder meer gesproken over:

- strategisch beleid 2019;
- communicatiebeleid;
- beleggingsbeleid, waaronder aanpassing vastrentende waarden in de returnportefeuille;
- bijwerken van de fondsdocumenten;
- uitkomst van de haalbaarheidstoets;
- risicomanagement;
- analyse en toets IT-beleid uitbestedingspartijen;
- parameters en flexibiliseringsfactoren 2019;
- actuariële en bedrijfstechnische nota en pensioenreglement;
- financiële positie;
- bestuurssamenstelling en rolverdeling;
- herstelplan;
- jaarwerk 2018;
- begroting en realisatie begroting;
- SLA-rapportages;
- stand van zaken BTW;
- evaluatie uitbestedingspartners;
- verkiezing leden verantwoordingsorgaan;
- AVG;
- Commissie Parameters;
- inrichting IORP-II.

Algemeen

Samenstelling van het bestuur

Per 1 januari 2019 bestaat het bestuur uit vijf leden. De heer Negro fungeert in 2019 als voorzitter. Samen met de heer Merison (secretaris van het Fonds) vormt hij het dagelijks bestuur. De heer Dijkstra is penningmeester. De overige bestuursleden zijn de heer Voorhaar en de heer V.M. Willemsen. Mevrouw D.C. Groen fungeert als aspirant-bestuurslid (tot 10 november 2019). Vanaf deze datum is er een vacature in het bestuur.

Bij het zoeken naar nieuwe bestuurskandidaten wordt aandacht geschonken aan diversiteit, waarbij kennis en kunde altijd prevaleren. Een keer in de drie jaar vindt evaluatie plaats van het diversiteitsbeleid.

Op 14 oktober 2019 heeft het Fonds een brief aan de COR Abbott gezonden dat er conform de statuten een voordracht gedaan kan worden voor een nieuw bestuurslid. De COR heeft Jaap Verweij voorgedragen als kandidaat. Hij was in 2019 voorzitter van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur heeft getoetst of de heer Verweij voldoet aan het functieprofiel. Het bestuur is van mening dat de heer Verweij voldoet aan het functieprofiel en heeft de heer Verweij per 10 januari 2020 benoemd als bestuurder. Dit onder de voorwaarde dat De Nederlandsche Bank (DNB) geen bezwaar maakt tegen deze benoeming. De heer Verweij zal, vooruitlopend op zijn toetsing door DNB, met het bestuur meelopen. De heer Verweij is dan ook aspirant-bestuurder waardoor hij nog geen stemrecht heeft. Op 11 mei 2020 is de heer Verweij aangemeld bij DNB. DNB heeft op 11 juni 2020 ingestemd met de benoeming van de heer Verweij als bestuurder bij het Fonds. De heer Verweij zal zitting gaan nemen in de communicatiecommissie.

Samenstelling van het verantwoordingsorgaan

Per 1 juli 2019 zijn Maurice Raven en Maaïke Cronenberg afgetreden als lid van het verantwoordingsorgaan namens de deelnemers. Op basis van de statuten dienen er bij een vacature verkiezingen gehouden te worden. Er hebben zich twee kandidaten gemeld. Beide kandidaten zijn door de verkiezingscommissie (voorzitters bestuur en voorzitter verantwoordingsorgaan) geschikt geacht voor vervulling van het lidmaatschap. Aangezien er twee geschikte kandidaten zijn voor twee vacatures zijn er geen verkiezing gehouden. Het bestuur heeft de heren Liibaan Mohamed en Pim Klap benoemd als leden van het verantwoordingsorgaan namens de deelnemers.

De werkgever heeft begin 2019 aangegeven dat Ellis Minnesma per 30 juni 2019 haar lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan namens de werkgever zal beëindigen. Op basis van de statuten draagt de werkgever een kandidaat namens de werkgever voor. De werkgever heeft Esther von Weiler – Hartingsveldt voorgedragen. Het bestuur heeft Esther von Weiler – Hartingsveldt benoemd als lid van het verantwoordingsorgaan namens de werkgever.

Voor het verantwoordingsorgaan geldt hetzelfde diversiteitsbeleid. In het verantwoordingsorgaan hebben tot 1 juli 2019 twee vrouwen en vanaf 1 juli 2019 1 vrouw zitting het VO. Eén lid is jonger dan 40 jaar.

Zelfevaluatie functioneren bestuur

Op 3 december 2019 heeft het bestuur een collectieve zelfevaluatie gehouden. Tijdens de zelfevaluatie is gediscussieerd over de volgende thema's:

1. kwaliteit en kwantiteit van de bestuursvergaderingen;
2. inbreng en betrokkenheid van alle bestuursleden;
3. countervailing power;
4. organisatie en cultuur binnen het pensioenfonds.

Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste punten.

- Kwaliteit, frequentie en duur van de bestuursvergaderingen: de voorkeur van het bestuur is de huidige frequentie te handhaven. Het bestuur is van mening dat het verhogen van de frequentie de duur van afzonderlijke vergaderingen niet significant bekort.
- Inbreng en betrokkenheid van bestuursleden: het bestuur erkent dat de individuele ontwikkeling een aandachtspunt voor het bestuur als geheel is. Het bestuur komt hier na de geschiktheidstoets op terug.
- Countervailing power: de geschiktheidstoets is ingepland. De uitkomsten zijn in Q1 van 2020 binnen het bestuur besproken.
- Organisatie en cultuur binnen het pensioenfonds: de verhoudingen tussen SPAN en Abbott zijn goed. De werkgever blijft een belangrijke rol spelen bij SPAN aangezien zij een belangrijke stakeholder is.
- De toekomst van het fonds: er worden in de nabije toekomst geen veranderingen verwacht.

Geschiktheid van het bestuur

Het Fonds heeft een ambitieniveau geformuleerd voor de geschiktheid van het bestuur als collectief en de individuele bestuursleden. Het ambitieniveau is dat het bestuurslid bij aantreden zich bevindt op geschiktheidsniveau A. Op collectief niveau: A op alle

gebieden en afhankelijk van lidmaatschap commissies niveau B. Voor bestuursleden die zitting hebben in de beleggingscommissie wordt uitgegaan van kennisniveau B+ op het terrein van beleggingen. Eind 2019 heeft het bestuur een geschiktheidstoets gehouden. Deze toets is onder begeleiding van SPO uitgevoerd. De uitkomsten zijn per mail bekend gemaakt aan het bestuur. In de bestuursvergadering van 31 maart 2020 zijn deze uitkomsten besproken. Tevens heeft het bestuur besluiten genomen over mogelijke opleidingen.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur van het Fonds past bij de uitvoering van haar taken de normen van de Code Pensioenfondsen toe.

Het Fonds heeft geen eigen klokkenluidersregeling opgesteld (Norm 21). De bestuursleden zijn (behalve het bestuurslid namens pensioengerechtigden) in dienst bij de werkgever. De werkgever beschikt over voldoende regelingen om op een passende wijze om te gaan met onregelmatigheden. Bovendien heeft het Fonds geen werknemers in dienst. Het bestuur heeft wel onderzocht of de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed, beschikken over een klokkenluidersregeling. Dit is het geval. Werknemers van de uitbestedingspartijen kunnen dus bij een onregelmatigheid hiervan gebruik maken.

In 2019 zijn gewijzigde elementen in de Code over benoeming van leden van het verantwoordingsorgaan aangepast in diverse documenten. Het verantwoordingsorgaan is hierbij betrokken geweest. Op 19 maart 2019 heeft het bestuur een checklist Code pensioenfondsen vastgesteld. Per element is aangegeven of het fonds de Code heeft nageleefd. Tevens wordt, indien noodzakelijk, een toelichting gegeven. Deze checklist wordt jaarlijks besproken in een bestuursvergadering.

Ondanks het pas-toe-of-leg-uit karakter van de Code Pensioenfondsen zijn er bepalingen die altijd een toelichting veronderstellen. Deze normen worden hieronder genoemd, met een verwijzing naar de toelichting in het jaarverslag.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur beschrijft in het bestuursverslag bij de betreffende beleidsonderwerpen het beleid dat het in 2019 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in dit verslag over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden en over diversiteit.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
<p>Norm 33</p> <p>In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.</p>	Ja	Het bestuur rapporteert in dit verslag over de diverse samenstelling van fondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit.
<p>Norm 47</p> <p>Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.</p>	Ja	De visitatiecommissie betreft de Code bij de uitoefening van haar taak en rapporteert hierover in haar rapportage.
<p>Norm 58</p> <p>Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.</p>	Ja	In dit verslag beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het fonds.
<p>Norm 62</p> <p>Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.</p>	Ja	Het bestuur licht in dit verslag de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.
<p>Norm 64</p> <p>Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.</p>	Ja	In dit verslag is de rapportage en de bevindingen van het bestuur op deze rapportage opgenomen.
<p>Norm 65</p> <p>Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.</p>	Ja	In dit verslag wordt indien er klachten en of geschillen zijn geweest gerapporteerd. Echter in 2019 zijn er geen klachten en geschillen geweest.

Klachten en geschillen

In 2019 zijn er geen klachten en geschillen ontstaan tussen het pensioenfonds en de (gewezen) deelnemers en andere betrokkenen. Dit heeft dus ook niet geleid tot veranderingen in regelingen dan wel processen. In 2019 hebben diverse deelnemers wel vragen gesteld over hun pensioenaanspraken en -rechten. Alle vragen hieromtrent zijn beantwoord en hebben niet tot wedervragen geleid.

Er speelt momenteel een kwestie waarbij een deelnemer ten onrechte als 100% arbeidsongeschikt in de pensioenadministratie was opgenomen. Deze deelnemer was al eerder volledig gerevalideerd. Dit heeft effect op de premievrije opbouw van pensioenaanspraken en een (onterechte) WAO-hiaat uitkering.

Beloningsbeleid

Het Fonds beschikt over een beloningsbeleid. De bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan namens de werknemers en werkgevers zijn in dienst van de werkgever en verrichten hun werkzaamheden voornamelijk in werktijd, dus ontvangen feitelijk een beloning van de werkgever. Het bestuurslid en lid verantwoordingsorgaan namens de pensioengerechtigden ontvangen een vergoeding van het pensioenfonds conform het beloningsbeleid.

In 2019 heeft het bestuur het beloningsbeleid geëvalueerd. Het bestuur is van mening dat het beloningsbeleid in de praktijk naar tevredenheid functioneert en ziet geen reden tot aanpassing hiervan. Het beloningsbeleid is alleen aangepast op basis van IORP-II regelgeving. Opgenomen is dat het beloningsbeleid van het Fonds ook van toepassing is op de dienstverleners van het Fonds aan wie activiteiten worden uitbesteed, tenzij de uitbestedingspartij al onder andere EU-richtlijnen valt.

Toezichtthema's DNB 2019

Het bestuur heeft kennis genomen van de toezichtthema's van DNB voor 2019. Het bestuur heeft deze thema's besproken en heeft geconcludeerd dat er geen onderwerpen zijn die niet bekend zijn bij het bestuur of waar het bestuur nog geen actie op heeft ondernomen of waar nog geen actie reeds voor gepland staat.

Met betrekking tot het nieuwe pensioencontract monitort het bestuursbureau de ontwikkelingen hiervan. Indien noodzakelijk wordt het onderwerp geagendeerd voor een bestuursvergadering. Aan de implementatie van IORP-II is in 2019 de nodige aandacht gegeven. Separaat wordt in dit jaarverslag hierop teruggekomen. Het Fonds houdt in het beleggingsbeleid rekening met Environment Social and Governance (ESG) gerelateerde risico's. In het tweede kwartaal van 2019 is aandacht geschonken aan de gevolgen die de eisen van IORP-II hebben voor het beleggingsbeleid en risicobeheer. Het Fonds heeft in 2018 een IT-beleid vastgesteld. In 2019 heeft het Fonds dit beleid geïmplementeerd aan de hand van een uitgevoerde Fit-gap analyse van het IT-beleid. Ook heeft het bestuur de vragenlijst naar de risicohouding ingevuld.

Visitatie

Het bestuur heeft besloten om Stichting ITP te vragen om de visitatie uit te voeren in 2020 over het verslagjaar 2019. De redenen voor deze keuze zijn het feit dat de stichting al bekend is met het Fonds in combinatie met de kostenoverwegingen. Een samenvatting van de visitatie over het verslagjaar is opgenomen bij dit jaarverslag.

Compliance

Op grond van de Pensioenwet dient het Fonds een beheerste en integere bedrijfsvoering te waarborgen en een compliance officer aan te wijzen. In 2019 is de compliance officer de heer Mersch van GBA accountants. Er is een eenjarig contract met de compliance officer gesloten. Aan de hand van de evaluatie van het bestuur in het derde kwartaal van 2019 heeft het bestuur besloten ook voor 2020 een eenjarige overeenkomst met GBA accountants te sluiten.

De compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de gedragscode van het Fonds. De gedragscode wordt nageleefd door het bestuur en de leden van het verantwoordingsorgaan en de overige verbonden personen. De gedragscode bevordert

transparantie en zorgt ervoor dat alle verbonden personen weten wat wel of niet geoorloofd is. Het bestuur heeft de voorzitter van het Fonds aangewezen als insider, op grond van zijn functie bij de werkgever. Gezien de portefeuille van het Fonds is de feitelijke invloed van de insider nihil.

Op 11 mei 2020 heeft de compliance officer de rapportage verstrekt over zijn uitgevoerde werkzaamheden 2019 in het kader van de gedragscode. Op basis van de ontvangen verklaringen inzake de gedragscode heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Bij het Fonds is de voorzitter aangewezen als insider. In bepaalde situaties dient het bestuur goedkeuring te verlenen. Te denken valt hierbij aan het accepteren van uitnodigingen en het aanvaarden of continueren van nevenfuncties. De compliance officer heeft hierbij geen bijzonderheden geconstateerd. De compliance officer doet geen aanbevelingen in zijn rapportage.

Wet Verbeterde Premieregeling

De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beide inkopen. Vanaf 2018 biedt het pensioenfonds ook lifecycles aan ten behoeve van een variabele pensioenuitkering. De lifecycle voor de vaste pensioenuitkering blijft de standaard. Voor de beschikbare premie regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met sociale partners. In het implementatieproces is het Fonds ondersteund door AZL en is er diverse malen overleg geweest met NNIP over de communicatie richting de deelnemers. In 2019 is door DNB onderzoek gedaan naar de risicohouding van de DC regeling. DNB heeft hierbij een aantal bevindingen geconstateerd. Dit zijn bevindingen over het vaststellen van de risicohouding, het risicodraagvlak en risicotolerantie van de deelnemers. De opvolging hiervan loopt door in 2020.

Invulling vastrentende waarden in de returnportefeuille

In 2017 en 2018 heeft de beleggingscommissie de prestaties van de categorie high-yield extra gemonitord vanwege de achterblijvende prestaties. In 2019 is na evaluatie en een portefeuille optimalisatie door het Fonds besloten om binnen de vastrentende waarden in de returnportefeuille afscheid te nemen van de categorie high-yield en deze te vervangen door een gelijke allocatie naar bedrijfsobligaties en emerging market debt (EMD). Tevens is besloten om het (beursgenoteerde) beleggingsfonds voor bedrijfsobligaties te vervangen voor een goedkoper index-beleggingsfonds. De implementatie van deze aanpassing vindt plaats in het begin van 2020.

Abbott Medical Nederland B.V.

Met ingang van 1 januari 2019 is Abbott Medical Nederland B.V. gevestigd te Veenendaal toegetreden tot de aangesloten ondernemingen. Deze werkgever is voor dertien werknemers die per 1 januari 2019 overgekomen zijn van Abbott B.V. aangesloten. Voor de overige werknemers heeft Abbott Medical Nederland B.V. een verzekeringsovereenkomst gesloten met Nationale- Nederlanden Levensverzekering N.V.

Vergadertool

In 2019 heeft het Fonds wederom gebruik gemaakt van de tool OurMeeting van het bedrijf DocWolves.

BTW

AZL is in gesprek geweest met de Belastingdienst om te bezien of de dienstverlening aan het Fonds gesplitst kan worden in twee overeenkomsten namelijk een contract voor de beschikbare premie regeling en een contract voor de DB-regeling. Dat kan inhouden dat het Fonds dan ook over de dienstverlening van AZL in het kader van de beschikbare premie regeling geen BTW verschuldigd is. Op 14 februari 2019 is de onderbouwing dat over de dienstverlening van AZL in het kader van de beschikbare premie regeling geen BTW verschuldigd is naar de Belastingdienst gestuurd. AZL heeft het Fonds bericht dat naar verwachting de Belastingdienst in de tweede helft van 2020 een uitspraak gaat doen over het bezwaar.

Nettopensioenregeling

Met ingang van 1 januari 2015 wordt de nettopensioenregeling die door de werkgever is toegezegd voor het spaargedeelte uitgevoerd door het Fonds. De werkgever heeft het overlijdensgedeelte tijdens het deelnemerschap bij een verzekeraar ondergebracht. De regeling wordt zoveel mogelijk uitgevoerd conform de BPM-regeling. In 2019 hebben zich geen wijzigingen in de regeling voorgedaan.

Stand van zaken AVG

Het bestuur heeft in 2019 diverse malen aandacht besteed aan de verdere implementatie van de AVG. In 2019 is een verwerkersovereenkomst afgesloten met AZL en NNIP. Met één partij is de verwerkersovereenkomst in 2020 vastgesteld.

Wet Waardeoverdracht klein pensioen

Per 1 januari 2019 is de Wet waardeoverdracht klein pensioen ingegaan. Deze wet maakt automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de deelnemer mogelijk. Hele kleine pensioenen (maximaal € 2 bruto per jaar) die ontstaan vanaf 2019 vervallen automatisch. Het bestuur heeft de volgende besluiten genomen die vanaf 2019 ingaan.

Vervallen kleine pensioenen

Het Fonds kent geen hele kleine pensioenen dus de wetgeving is op dit punt niet van belang voor het Fonds.

Automatische waardeoverdracht klein pensioen

Het fonds gaat automatische uitgaande waardeoverdrachten van kleine pensioenen uitvoeren. Dit geldt zowel voor de kleine pensioenen die vanaf 2018 (zijn) ontstaan als de kleine pensioenen die vóór 2018 zijn ontstaan. Het bestuur heeft dit besluit genomen, omdat de kans op een periodieke uitkering vanaf pensioendatum, en daarmee het behoud van de pensioenbestemming, groter is wanneer kleine pensioenen worden samengevoegd. Ook is gekeken naar de kosten van een automatische uitgaande waardeoverdracht in vergelijking met de kosten die worden gemaakt wanneer het kleine pensioen niet wordt overgedragen. In de loop van 2019 is gebleken dat de uitvoering van automatische waardeoverdrachten klein pensioen in de praktijk lastig bleek. De administrateur kon geen onderscheid maken in klein pensioen veroorzaakt door einde dienstverband en klein pensioen veroorzaakt doordat de werkgever zijn regeling onderbracht bij een nieuwe uitvoerder. Inmiddels heeft de administrateur de administratie aangepast en kunnen de werkzaamheden uitgevoerd worden.

IORP-II

De Implementatiewet van de IORP-II-richtlijn is op 13 januari 2019 in werking getreden. Het doel van de IORP II-richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van tweedepijlerpensioenen in de Europese Unie. De wet bevat bepalingen over informatieverstrekking en transparantie, sleutelfuncties (risicomanagement, actuariële functie en interne audit), een eigenrisicobeoordeling, uitbesteding, beloningsbeleid, ESG-aspecten, stresstest, de bewaarfunctie, internationale collectieve waardeoverdracht en bevoegdheden van en samenwerking tussen toezichthouders.

Het bestuur heeft vastgesteld dat de bepaling over de aanstelling van sleutelfunctiehouders en –vervullers een grote impact betekent voor het Fonds. Het bestuur heeft zich hier in 2019 over gebogen en is hierbij begeleid door een adviseur.

Om uitvoering te geven aan de taken vanuit Risicobeheer, heeft het Fonds een jaarplan Risicobeheer opgesteld. De auditcharter en auditjaarplan Interne Audit worden in Q2 2020 vastgesteld.

Bij de invulling van de governance t.a.v. IORP II hanteert het bestuur de volgende uitgangspunten:

- invulling binnen het bestuur;
- proportionaliteit;
- kostenefficiëntie;
- pragmatisch.

Risicobeheer functie

Het houderschap van de sleutelfunctie risicobeheer is belegd bij een bestuurslid. De heer Dijkstra, bestuurslid, is beoogd sleutelfunctiehouder Risicobeheer. De vervulling van de sleutelfunctie risicobeheer is belegd bij Montae & Partners.

Risicobeheer is een rol in het bestuurlijke proces. Door het houderschap in het bestuur te beleggen wordt expliciet invulling gegeven aan de toetsing van besluiten aan de risicokaders van het fonds. Hierdoor is geborgd dat de houder optimaal geïnformeerd is.

Verankering van de sleutelfunctiehouder Risicobeheer binnen de fondsorganisatie

De sleutelfunctie Risicobeheer is in de statuten, de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) en een functieprofiel beschreven. Daarnaast draagt het fonds er zorg voor dat de houder toegang heeft tot alle informatie die noodzakelijk is om de functie te kunnen uitoefenen.

Borging onafhankelijkheid beoogde sleutelfunctiehouder Risicobeheer

De onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouder Risicobeheer is als volgt gewaarborgd:

- Er is sprake van een scheiding tussen uitvoering en controle van de werkzaamheden inzake de Sleutelfunctie.
- De sleutelfunctiehouder Risicobeheer is geen lid van de Beleggingscommissie.
- Het sleutelfunctiehouderschap Risicobeheer wordt niet gecombineerd met een andere sleutelfunctie binnen het fonds.
- De sleutelfunctiehouder geniet voldoende rechtsbescherming.

Interne Auditfunctie

Het houderschap van de sleutelfunctie interne audit is belegd bij een bestuurslid. De heer Willemsen is beoogd sleutelfunctiehouder Interne Audit. De vervulling van de sleutelfunctie interne audit wordt niet belegd bij één partij. Afhankelijk van de audit wordt gezocht naar een geschikte partij. Ook interne audit is een rol in het bestuurlijke proces en daarom ligt het niet voor de hand het houderschap uit te besteden. Het bestuur blijft hiermee voor wat betreft de audit werkzaamheden de regie voeren en bepaalt de focus voor de processen die bekeken worden.

Verankering van de sleutelfunctiehouder Interne Audit binnen de fondsorganisatie

De sleutelfunctie Interne Audit is in de statuten, de ABTN en een functieprofiel beschreven. Daarnaast draagt het fonds er zorg voor dat de sleutelfunctiehouder toegang heeft tot alle informatie die noodzakelijk is om de functie te kunnen uitoefenen. Bovendien kan de sleutelfunctiehouder Interne Audit de vergaderingen van de commissies bijwonen.

Borging onafhankelijkheid beoogde sleutelfunctiehouder Interne Audit

De onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouder Interne Audit is ten minste als volgt geborgd:

- De sleutelfunctiehouder Interne Audit is geen lid van de Beleggingscommissie of de Risicomanagementcommissie.
- Het sleutelfunctiehouderschap Interne Audit wordt niet gecombineerd met een andere sleutelfunctie binnen het fonds.
- De sleutelfunctiehouder geniet voldoende rechtsbescherming.

Actuariële functie

Het bestuur heeft in eerste instantie gekozen voor een invulling van het houderschap en vervuller binnen het bestuur. De heer Negro, bestuurslid, was beoogd sleutelfunctiehouder en vervuller Actuariële. In de bestuursvergadering van 31 maart 2020 heeft het bestuur besloten de actuariële sleutelfunctie uit te besteden aan de certificerend actuaris. Deze invulling vereist geen extra (actuariële) deskundigheid in het bestuur. Bovendien zijn de werkzaamheden van de certificerend actuaris en de (nieuwe) actuariële sleutelfunctie grotendeels overlappend. De verwachting is dat deze invulling daarmee het meest (kosten)efficiënt is.

Verankering van de sleutelfunctiehouder Actuarieel binnen de fondsorganisatie

De sleutelfunctie Actuarieel is in de statuten en de ABTN beschreven. Daarnaast draagt het fonds er zorg voor dat de sleutelfunctiehouder toegang heeft tot alle informatie die noodzakelijk is om de functie te kunnen uitoefenen.

Borging onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouder Actuarieel

De onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouder is als volgt geborgd:

- Het sleutelfunctiehouderschap Actuarieel wordt niet gecombineerd met een andere sleutelfunctie binnen het fonds.
- De sleutelfunctiehouder Actuarieel is geen lid van de Risicomanagementcommissie.
- De sleutelfunctiehouder geniet voldoende rechtsbescherming.

Geschiktheidseisen sleutelhouders Actuarieel, Risicobeheer en Interne Audit

De sleutelhouders Actuarieel, risicobeheer en interne audit dienen binnen de door DNB uitgestelde termijn te voldoen aan de geschiktheidseisen en te beschikken over de benodigde kennis en ervaring alsmede te voldoen aan de betrouwbaarheidseisen. Voor het Fonds zal de toetsing tot 1 september 2020 kunnen worden uitgesteld.

Goedkeuring DNB

Het fonds dient de inrichting van de sleutelfuncties ter goedkeuring voor te leggen aan DNB. Het betreft hier de opzet van het houderschap van de sleutelfuncties en niet op de vervulling van de werkzaamheden binnen het fonds. Het fonds heeft op 18 april 2019 DNB geïnformeerd over de wijze waarop het fonds de sleutelfuncties wenst in te richten. Op verzoek van DNB heeft het Fonds op 2 mei 2019 een onderbouwing over de invulling van het sleutelhouderschap Actuarieel opgestuurd. DNB heeft het Fonds op 2 april 2020 goedkeuring gegeven op de inrichting van het sleutelfunctiehouderschap.

Escalatie naar de Visitatiecommissie

De sleutelfunctiehouders hebben een rapportage- en meldingsplicht. Zij moeten materiële bevindingen en aanbevelingen in ieder geval melden aan het bestuur van het pensioenfonds. Wanneer de houder van een sleutelfunctie een bestuurder van het pensioenfonds is, moet deze persoon de materiële bevindingen en aanbevelingen ook aan het intern toezichtsorgaan (visitatiecommissie) melden. Rapportage door houders van sleutelfuncties dient schriftelijk plaats te vinden.

In bepaalde situaties is (zijn) de sleutelhouder(s) verplicht om zaken te melden aan het bestuur (impactvolle uitvoeringsissues), het intern toezicht (impactvolle bestuurlijke issues) respectievelijk de externe toezichthouder (meldingsplicht bij significante issues met bewust nalaten of niet handelen door bestuur + intern toezicht). Het gaat er dan om dat een sleutelfunctiehouder rapporteert aan het bestuur over een issues maar dat het bestuur de bijbehorende aanbeveling niet wenst op te volgen. In deze situatie heeft de sleutelhouder de bevoegdheid om dit te escaleren. Aangezien het Fonds een Visitatiecommissie heeft, heeft het bestuur gevraagd of de Visitatiecommissie van het Fonds deze rol kan vervullen. De Visitatiecommissie heeft aangegeven deze rol te willen invullen. Tussen de Visitatiecommissie en het Fonds is hiervoor een aanvullende overeenkomst opgesteld. Tevens is het reglement van de Visitatiecommissie hierop aangepast.

Fondsdocumenten

Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)

Eind december 2019 heeft het bestuur een geactualiseerde ABTN met als ingangsdatum 1 januari 2020 vastgesteld. Deze ABTN is eind december 2019 ingediend bij DNB.

Beleggingsplan 2019

Het beleggingsplan 2019 is een voortzetting van het beleggingsbeleid zoals dat in 2016 door het bestuur is vastgesteld en geïmplementeerd en ook in 2019 uitgevoerd blijft worden. Wel heeft het Fonds in 2019 de invulling van de vastrentende waarden in de returnportefeuille gewijzigd. Dit is opgenomen in het beleggingsplan 2020.

Risicostrategie en -beleid 2019

Het risicostrategie- en beleid wordt jaarlijks geactualiseerd, onder andere na uitvoering van de jaarlijkse risicoanalyse. Voor het beleidsdocument 2019 zijn wijzigingen gemaakt naar aanleiding van aanpassingen in het governance model (het zogenaamde Three Lines of Defence Model), en dan met name over de rol van de risicomanagementcommissie en de invulling van de derde lijn. In het strategiedocument is nu opgenomen wat de kenmerken zijn van het Three Lines of Defence Model. Daarnaast is aangegeven hoe het Fonds invulling geeft aan het model en hoe hieraan invulling kan worden gegeven voor een Fonds dat de voornaamste taken heeft uitbesteed.

Pensioenreglement II en reglement voor de nettoregeling

Per 1 januari 2019 is het pensioenreglement II geactualiseerd. Met ingang van 2019 zijn onder andere bepalingen inzake automatische waardeoverdracht klein pensioen, IORP-informatieverplichtingen en de generatiepact regeling opgenomen. Het pensioenreglement voor de nettoregeling is eveneens geactualiseerd per die datum.

Communicatiebeleidsplan

Het communicatiebeleidsplan is in juni 2019 geactualiseerd naar de stand per die datum en geldt voor 2019 en 2020.

Geschiktheidsplan

In juni 2019 is het geschiktheidsplan geactualiseerd. Onder andere de eisen voor de sleutelfuncties zijn toegevoegd.

Incidentenregeling

In oktober 2019 is de incidentenregeling geactualiseerd. Met name is in de tekst het onderscheid tussen een incident en een voorval verduidelijkt.

Integriteitbeleid

In december 2019 is het integriteitbeleid geactualiseerd. Met name elementen uit de IORP-II wetgeving zijn verwerkt.

Statuten

Op 15 juli 2019 zijn nieuwe statuten gepasseerd bij de notaris. In deze statuten zijn de sleutelfuncties toegevoegd. Tevens is opgenomen dat het verantwoordingsorgaan periodiek een zelfevaluatie houdt en dat de leden van het verantwoordingsorgaan worden benoemd door het bestuur.

Uitbestedingsbeleid

In juni 2019 is het uitbestedingsbeleid geactualiseerd. Met name elementen uit de IORP-II wetgeving zijn verwerkt.

Gedragscode

In oktober 2019 is het uitbestedingsbeleid geactualiseerd. Met name elementen uit de IORP-II wetgeving zijn verwerkt.

Risicoparagraaf

Integraal risicomanagement

De wijze waarop het bestuur om gaat met integraal risicomanagement, het risicoraamwerk en de wijze waarop risicomanagement wordt ingeweven in de besturing van het Fonds is vastgelegd in een risicostrategie en risicobeleidsdocument. Een samenvatting van dit beleid is vastgelegd in de ABTN van het Fonds.

Risicobereidheid

Bij de realisatie van de doelstellingen van het Fonds wordt het bestuur geconfronteerd met risico's. Sommige risico's worden bewust gelopen en in andere situaties wil het Fonds een zo laag mogelijk risico lopen. Hierbij maakt het bestuur van het Fonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Het financieel beleid is onder te verdelen in premie-, toeslagen-, kortings- en beleggingsbeleid. Het bestuur heeft investment beliefs gedefinieerd die fungeren als uitgangspunt voor het beleggingsbeleid. Op basis van deze beliefs vindt een periodieke ALM-studie plaats om nadere invulling te geven aan het toegestane risicobudget en de vaststelling van de strategische beleggingsportefeuille. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van financiële risico's is behoudend.

Niet-financiële risico's

Ten aanzien van de niet-financiële risico's en maatregelen streeft het Fonds naar een kwalitatief hoogwaardige uitvoering van de organisatie van het Fonds, waarbij minimaal voldaan wordt aan de wet- en regelgeving. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van de niet-financiële risico's is (zeer) laag.

Corona

Eind 2019 stak het coronavirus de kop op in China. Gedurende het eerste kwartaal van 2020 heeft het virus ook Europa in volle omgang bereikt. De impact van het coronavirus is voor SPAN in het eerste deel van 2020 een van de onderwerpen van gesprek geweest. Er is gekeken naar welke impact het coronavirus heeft op de continuïteit van SPAN. Dit op het gebied van continuïteit bestuursprocessen, continuïteit pensioenuitvoering en vermogensbeheer en impact op de financiële risico's. Omdat SPAN de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer heeft uitbesteed, spelen de uitbestedingspartijen een belangrijke rol in de beheersing van de coronarisico's. Het algemene beeld bij uitbestedingspartijen is dat:

- adequate maatregelen zijn genomen (zoals opzetten crisisteam, inwerkingtreding Business Continuity Plan, uitbreiding IT infrastructuur en communicatiefaciliteiten, thuis werken);
- noodzakelijke processen (bijv. uitkeringen, premie inning, klantcontact, monitoring en beheer beleggingsportefeuille en renteafdekking, rapportages) doorlopen zonder noemenswaardige incidenten.

De beleggingscommissie en het bestuursbureau volgen de ontwikkelingen en informeren bestuur indien noodzakelijk.

Vergaderingen van bestuur en commissies vinden via video conferencing plaats gedurende deze periode.

Risicomanagementproces

Het integraal risicomanagementproces is het interactieve proces van:

STAP	Onderdeel	Toelichting
1	Risicostrategie	Het opstellen van de risicostrategie en hieraan gekoppeld de risicotolerantie en de risicobereidheid.
2	Identificatie risico's	Jaarlijkse update van de integrale risicoanalyse. Welke risico's hebben prioriteit en worden het komende jaar opgepakt?
3	Bepalen en implementeren van beleid	Wat zijn de normen en beheersmaatregelen? Zijn er nieuw vastgestelde normen en beheersmaatregelen die moeten worden geïmplementeerd?
4	Monitoring en rapportage	Hoe wordt er over risico's en risicobeheersing gerapporteerd en op welke wijze vindt de monitoring plaats?

In de beleggingscommissie wordt specifiek aandacht besteed aan de financiële risico's. De risicomanagementcommissie houdt alle niet-financiële risico's in de gaten. De rapportage vindt op kwartaalbasis plaats. Hiervoor wordt informatie verzameld, worden de (niet-) reguliere rapportages (waaronder de SLA en ISAE 3000/3402 rapportages) van de uitbestedingspartijen getoetst en vindt er periodiek overleg met de uitbestedingspartijen plaats over relevante ontwikkelingen. De risicorapportages worden opgesteld in de beleggings- en risicomanagementcommissie en worden toegelicht in de eerstvolgende bestuursvergadering. Met de rapportage verkrijgt het Fonds op integrale wijze management-informatie en weet hiermee prioritering aan te brengen in de strategische jaaragenda. Tevens worden de coördinatie van de verantwoording van de risicobeheersing en de actuele ontwikkelingen naar het bestuur verzorgd door de risicomanagementcommissie.

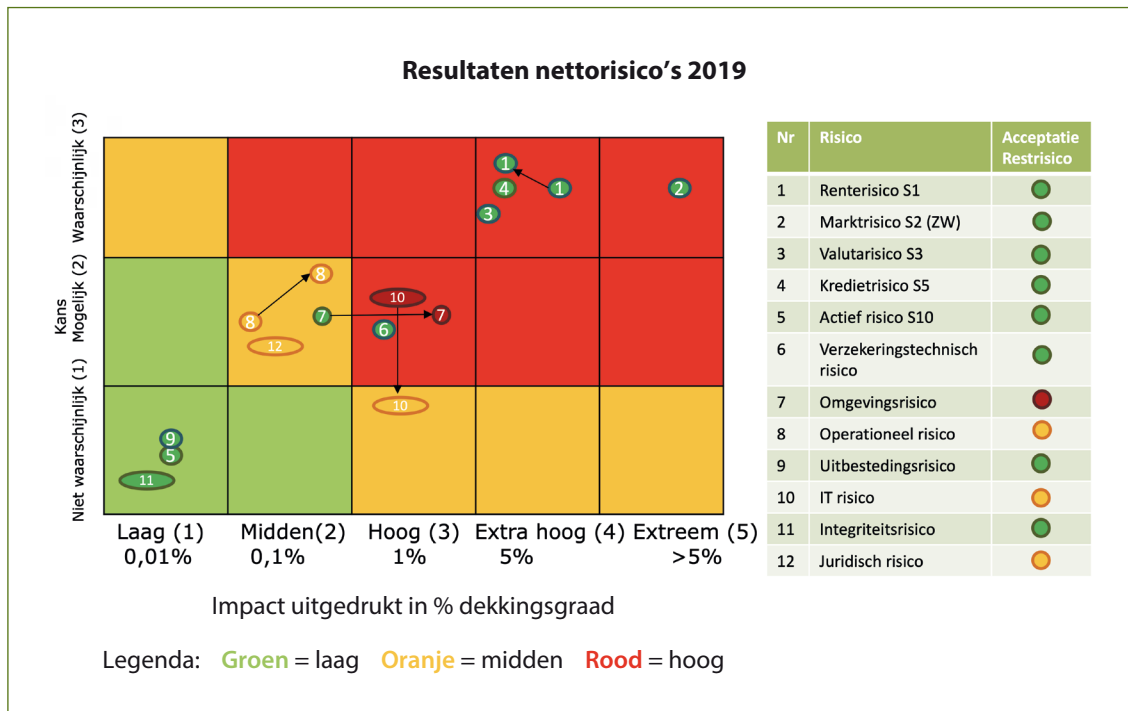
Het Fonds is zich ervan bewust dat naast het toedelen van verantwoordelijkheden ook de risicocultuur of het risicobewustzijn een kritische succesfactor is in het uitvoeren van integraal risicomanagement. De risicocultuur wordt doorlopend door het Fonds benoemd en uitgedragen in de evaluaties die het Fonds houdt en de controle van het Fonds op de naleving van de processen. In de beslisdocumenten is een risicoparagraaf opgenomen waarin alle risico's zijn genoemd.

In 2019 heeft het Fonds doorgebouwd op de verbeteringen die in voorgaande jaren zijn ingevoerd in het systeem van risicomanagement. De risico's worden gekwantificeerd aan de hand van de vastgestelde risicowaarderingschalen voor de financiële en niet-financiële impactschalen.

Uitkomsten jaarlijkse risicoanalyse 2019

Als basis voor het indelen van de risico's worden de FOCUS-risico's (voorheen het FIRM-model) van De Nederlandsche Bank gebruikt. Het beleid is onderverdeeld in financieel en niet-financieel.

De uitkomsten van de jaarlijkse risicoanalyse zijn grafisch als volgt weer te geven:

In de volgende tabel worden voor alle verschillende risicocategorieën de belangrijkste ontwikkelingen en maatregelen over 2019 beschreven. Indien het risico niet wordt geaccepteerd, zijn aanvullende maatregelen vastgesteld:

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2019	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Matching/rente	<p>In 2019 is de rente aanzienlijk gedaald. De effectiviteit van de dynamische afdekking van het renterisico is afgenomen, doordat de rente nog verder onder het laagste niveau van de rentestafel is. In 2019 heeft het fonds de afdekking van het renterisico geëvalueerd. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen in markt en wetgeving, zoals invoering €STR, aanpassing UFR en central clearing die nauwlettend door het Fonds worden gemonitord.</p> <p>In de risicoanalyse wordt valutarisico meegenomen in het matchingrisico. In de beleggingscategorie emerging market debt wordt (bewust) valuta risico genomen. Voor de andere categorieën wordt het valutarisico afgedekt naar EUR.</p>	<p>In 2019 is door de daling van de rente het renterisico (uitgedrukt in VEV) afgenomen. Het valutarisico is nagenoeg gelijk. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.</p>	<p>In 2020 wordt nader onderzoek gedaan naar de afdekking van het renterisico, inclusief mogelijke gevolgen €STR en aanpassing UFR. Ook blijft het Fonds de ontwikkelingen rond central clearing en Brexit volgen.</p>
Zakelijke waardenrisico	<p>In 2019 was er sprake van een onderweging van de returnportefeuille. Dit is in 2019 gecorrigeerd door de premiestortingen te beleggen in de returnportefeuille. Door de waardeinstijging van de matchingportefeuille is de verhouding match-return aan het einde van 2019 in lijn met de strategische gewichten.</p>	<p>Ten opzichte van 2018 is het marktrisico in totaliteit hetzelfde gebleven. Het Fonds houdt rekening met een correctie in aandelen in verband met de relatief hoge waardering. Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en heeft bewust gekozen voor dit risicoprofiel.</p>	<p>Het Fonds blijft de verhouding tussen de matching- en returnportefeuille door marktbevingen monitoren.</p>
Kredietrisico	<p>In 2019 is besloten om de allocatie naar high yield vastrentende waarden in de returnportefeuille te vervangen door bedrijfsobligaties en emerging market debt. De afronding van de implementatie vindt plaats in 2020. Het kredietrisico wordt hierdoor kleiner.</p> <p>Het kredietrisico op de sponsor is groter geworden, doordat door de lagere rente de premie aanzienlijk zal stijgen en doordat de dekkingsgraad is gedaald en hierdoor de kans op een bijstorting groter is geworden.</p>	<p>Het kredietrisico als geheel wordt (beperkt) kleiner na afronding van de implementatie van de vastrentende waarden in de returnportefeuille.</p>	<p>In 2020 wordt de implementatie van de vastrentende waarden in de returnportefeuille afgerond. Daarnaast wordt in 2020 nader onderzoek gedaan naar (o.a.) de bijstortingsverplichting in een ALM-studie.</p>

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2019	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Verzekerings-technisch risico	In 2017 is de afwikkeling van het herverzekeringscontract van Centraal Beheer Achmea gestart. Vanwege het uitlooprisko ten aanzien van arbeidsongeschiktheid, kan per 31 december 2019 de definitieve vaststelling van de winstdeling worden vastgesteld. In 2017 heeft het Fonds een voorschot op de winstdeling ontvangen. De definitieve afrekening vindt plaats in 2020.	Het verzekeringstechnisch risico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	In 2020 vindt de definitieve afrekening van het herverzekeringscontract.
Omgevingsrisico	Eind Q3 2019 is het Fonds in reservetekort gekomen, waarvoor een herstelplan is opgesteld en ingediend. De afhankelijkheid van de sponsor blijft groot door het relatief lage renteniveau wat zorgt voor een absoluut hoge kostendeckende premie voor de werkgever.	Het omgevingsrisico is als geheel gestegen. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	Het herstelplan wordt gemonitord. Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen (verdere implementatie IORP II en het pensioenakkoord).
Operationeel risico	De continuïteit van het bestuur blijft een aandachtspunt. In 2019 heeft een aspirant-bestuurslid afscheid genomen. Verder is onderzoek gedaan naar de operationele inrichting van transacties in het vermogensbeheer en het gebruik hierbij van het handelsplatform van de custodian, en is besloten om deze aan te passen. De implementatie hiervan loopt door in 2020.	Het operationeel risico is toegenomen.	Permanente aandacht vanuit het bestuur voor de continuïteit blijft noodzakelijk. Ook de operationele vermogensbeheerprocessen en verdere implementatie van de operationele inrichting van het vermogensbeheer blijven de aandacht houden.
Uitbestedingsrisico	In 2019 is de uitvoering door de pensioenadministrateur gemonitord.	Het uitbestedingsrisico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Geen.
IT-risico	In 2019 is het IT-beleid van uitbestedingspartijen getoetst aan het IT-beleid van het Fonds. De opvolging van een groot deel van de vastgestelde "gaps" heeft in 2019 plaatsgevonden en wordt afgerond in 2020. Ook heeft het Fonds extra IT deskundigheid gewaarborgd via het bestuursbureau.	Met de toegenomen digitalisering, is cyberrisico een groeiend IT-risico. Het IT-risico is als geheel gedaald. Het huidige risiconiveau wordt door het Fonds niet geaccepteerd.	Het Fonds zal in 2020 de opvolging van gaps uit de toets van het IT-beleid afronden.

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2019	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Integriteitsrisico	Er zijn geen bijzonderheden. Er is een compliance officer aangesteld. De gedragscode is aanwezig en actief gecontroleerd voor bestuur en commissies. In 2019 is de SIRA geactualiseerd. In 2019 is met diverse partijen overeenstemming bereikt over de verwerkersovereenkomst.	Het integriteitsrisico is ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt niet geaccepteerd, omdat nog niet met alle partijen een verwerkersovereenkomst is overeengekomen.	Het Fonds zal in 2020 de laatste verwerkersovereenkomsten afronden.
Juridisch risico	In 2019 heeft het Fonds aandacht besteed aan de implementatie van IORP II. Daarnaast heeft DNB (in Q3 2019) onderzoek gedaan naar de risicohouding van de DC regeling waarbij DNB een aantal bevindingen heeft. In 2019 is gestart met de opvolging hiervan.	Het juridisch risico is groter geworden. Het huidige risiconiveau wordt niet geaccepteerd, vanwege de bevindingen van DNB t.a.v. de risicohouding van de DC regeling.	In 2020 worden de bevindingen van DNB verder opgevolgd. Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen, met name de afronding van de implementatie van de eisen van IORP II.

Ten aanzien van uitbestede activiteiten:

- In de risicomanagementcommissie worden de Service Level Agreement-rapportages van de administrateur, de uitvoerder van de beschikbare premiereregeling en het bestuursbureau besproken.
- Daarnaast beoordeelt het pensioenfonds jaarlijks de interne beheersingsrapportages (ISAE 3000/3402) van grote uitbestedingspartijen. Voor 2019 zijn dit de administrateur, de vermogensbeheerders (BMO en NN IP) en de custodian. Uit de rapportages zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.
- De vermogensbeheerder wordt uitgenodigd op de vergaderingen van de beleggingscommissie om haar werkwijze te kunnen toelichten.
- Conform het uitbestedingsbeleid worden alle uitbestedingspartijen periodiek geëvalueerd.

Financieel crisisplan

Het Fonds heeft in 2019 haar crisisplan geactualiseerd. Doel van een crisisplan is dat het bestuur vooraf beschrijft welke crisismaatregelen beschikbaar zijn, wat de impact van deze maatregelen is en welke procedures doorlopen moeten worden. Zodoende kan het bestuur slagvaardig opereren wanneer een crisissituatie daadwerkelijk optreedt. Het crisisplan is opgenomen in de ABTN.

Uitvoeringskosten

Het bestuur onderschrijft de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

Het Fonds werkt met een fondsbegroting waarbij elk kwartaal een inzicht wordt verkregen hoe de kosten zich verhouden tot het budget. Per dienstverlener zijn vaste prijsafspraken gemaakt over het vaste pakket van taken. Ad hoc taken worden vooraf geoffereerd en vastgesteld.

Uitvoeringskosten (in duizenden euro)

	2019	2018
Administratie	-461	-518
Accountant (kosten voor het onderzoek van de jaarrekening)	-38	-36
Accountant (fiscaal advies)	-2	-3
Actuaris	-107	-105
Advieskosten Montae	-474	-496
Bestuur	-23	-21
Contributies en bijdragen	-32	-31
Overige kosten	-28	-18
	-1.165	-1.228

Uitvoeringskosten per deelnemer

De door het Fonds gemaakte uitvoeringskosten worden volledig bij de aangesloten entiteiten in rekening gebracht. Dit neemt niet weg dat de uitvoeringskosten onderdeel uitmaken van de totale door werkgever en werknemers op te brengen kostendeekkende jaarpremie en daarmee moeten worden gepresenteerd. Hieronder zijn ook kosten voor werkzaamheden die het Fonds specifiek heeft uitgevoerd op verzoek van de werkgever.

Door de continue aandacht van het bestuur en ondanks de nog steeds zwaarder wordende eisen van de wetgever en toezichthouders bedroegen de uitvoeringskosten (uitgezonderd kosten vermogensbeheer, deze kosten komen wel volledig voor rekening van het Fonds) per deelnemer in euro's € 580,- in 2019 (2018: € 657,-). Hierbij is het aantal deelnemers de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden, conform de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De uitvoeringskosten exclusief de vermogensbeheerkosten zijn gedaald, maar de totale uitvoeringskosten inclusief de vermogensbeheerkosten voor het Fonds zijn gestegen. Zou je de uitvoeringskosten delen door het totaal aantal deelnemers, inclusief slapers, dan zouden de kosten per deelnemer in euro's € 357,- (2018: € 400,-) zijn.

Kosten vermogensbeheer als percentage van het belegd vermogen

De kosten van het vermogensbeheer bestaan uit verschillende componenten. Naast de kosten van het beheer van de beleggingen zelf, de zogenaamde beheerkosten of management fees, is er ook sprake van administratieve kosten, custodian kosten, broker kosten, eventuele belastingen, kosten die gepaard gaan met bijvoorbeeld het afdekken van risico's en transactiekosten. Niet alle kosten zijn direct zichtbaar. Kosten die bijvoorbeeld gemaakt worden voor het uitvoeren van transacties, de zogenaamde broker kosten, of kosten die gemaakt worden voor het bewaren van de beleggingen, het bewaarloon, zijn direct zichtbaar. Transactiekosten en de kosten voor het beheren van de beleggingen binnen elk beleggingsfonds worden verwerkt in de koers van de fondsen. Deze zijn dus niet direct zichtbaar. De vermogensbeheerder heeft alle kosten getracht inzichtelijk te maken. Dit heeft wat betreft de transactiekosten plaatsgevonden op basis van schattingen.

De transactiekosten kunnen op twee niveaus bekeken worden. Het Fonds belegt in beleggingsfondsen. Er is dus sprake van transactiekosten die gemaakt worden binnen de fondsen en transactiekosten die gemaakt worden als fondsen worden aangekocht dan wel verkocht. De transactiekosten van de onderliggende beleggingen binnen de fondsen zijn veelal verwerkt in de koers die betaald of ontvangen wordt. Om deze reden kan hier alleen een inschatting van gemaakt worden. De inschatting is gebaseerd op de werkelijke transactievolumes binnen de beleggingsfondsen en de bied-laet koersen voor de verschillende beleggingscategorieën. In internationale context bestaat er nog geen eenduidige definitie van de totale kosten.

De totale kosten van het vermogensbeheer van zowel de beleggingen voor risico pensioenfondsen als voor de beleggingen voor risico deelnemers bedragen (inclusief de schatting voor de transactiekosten binnen de fondsen) € 1.352 (2018: € 1.221). In een percentage van het totale vermogen bedragen de kosten 0,29% (2018: 0,31%) per jaar. Dit percentage kan in grote lijnen uitgesplitst worden naar de volgende kostensoorten:

2019

	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl. aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Aandelen	207	0	14	221
Vastrentende waarden	667	37	239	943
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	874	37	253	1.164
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	34			34
Overige kosten	154			154
Totaal overige vermogensbeheerkosten	188			188
Totaal kosten vermogensbeheer				1.352

2018

	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl. aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Aandelen	161	0	14	175
Vastrentende waarden	655	141	160	956
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	816	141	174	1.131
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	37			37
Overige kosten	53			53
Totaal overige vermogensbeheerkosten	90			90
Totaal kosten vermogensbeheer				1.221

Kosten	2019	2018
Management fee	0,19%	0,21%
Overige kosten	0,04%	0,02%
Subtotaal	0,23%	0,23%
Transactiekosten	0,06%	0,08%
Totale kosten procentueel ¹⁾	0,29%	0,31%

Ten opzichte van vorig jaar zijn de belangrijkste ontwikkelingen:

- Over 2019 is er sprake van een rentedaling. De matchingportefeuille stijgt hierdoor in omvang en ook de kosten die voor dit deel zijn uitgedrukt in basispunten van het vermogen.
- Over 2019 stijgt de waarde van de returnportefeuille en alle onderliggende beleggingscategorieën. Omdat de vermogensbeheerkosten voor dit deel van de portefeuille zijn uitgedrukt in basispunten van het vermogen, geldt dat er in 2019 sprake is van een stijging in absolute omvang van de vermogensbeheerkosten van de returnportefeuille.

Communicatie en overleg

Communicatiecommissie

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de communicatiecommissie kan opereren. De communicatiecommissie draagt zorg voor het voorbereiden en uitvoering laten geven aan het communicatiebeleid.

De communicatiecommissie heeft zich in 2019 vooral beziggehouden met:

- de website;
- het UPO 2018;
- de invulling van het communicatiebeleidsplan 2019-2020;
- het voorbereiden van en uitvoering geven aan de Nieuwsbrief en de Newsflash;
- de communicatie met/ vanuit NN IP;
- de communicatie van AZL;
- de teksten rondom de verkiezingen van VO-leden;
- de Pensioen3daagse.

Communicatie met deelnemers

Nieuwsbrief/Newsflash

Het beleid van het Fonds is om één keer per jaar een Newsflash uit te brengen (in het eerste kwartaal) en een Nieuwsbrief te versturen (in het najaar).

In februari 2019 is een Newsflash uitgebracht. In deze editie is onder andere aandacht gegeven aan:

- generatiepactregeling;
- franchise en grensbedragen 2019;
- financiële positie van het Fonds;
- IORP-II richtlijn;
- inloggen in persoonlijke omgeving;
- toon interesse in je pensioen.

1) Procentueel ten opzichte van het vermogen.

In september 2019 is een Nieuwsbrief uitgebracht. In deze nieuwsbrief is onder andere aandacht besteed aan:

- faciliteiten voor de deelnemers bij de werkgever;
- interview met de voorzitter;
- wijziging in samenstelling verantwoordingsorgaan;
- hoofdpunten jaarverslag 2018;
- financiële gang van zaken.

Overleg met betrokken partijen en organen

Administrateur AZL N.V.

In mei 2017 is de nieuwe administratieovereenkomst met AZL ondertekend. Op 10 januari 2019 heeft een evaluatie van AZL over 2018 plaatsgevonden. Het bestuur heeft tijdens de evaluatie aangegeven dat er geen grote issues hebben plaatsgevonden maar vraagt AZL wel te blijven mee te denken met kostenbeheersing en te letten op de het niveau van dienstverlening.

Op 1 januari 2019 is AZL, na een omvangrijke en intensieve periode van voorbereidingen, overgestapt op een procesgeoriënteerde inrichting van de pensioenadministratie. Daarbij heeft AZL de Klantenservice gecentraliseerd en een apart gespecialiseerd team voor bijzonderheden geformeerd. Ondanks zorgvuldige voorbereiding en de verwachting van AZL dat deze overgang soepel zou verlopen, heeft dit gevolgen gehad voor het niveau van de dienstverlening. Het bestuur heeft eind 2019 middels een brief aan AZL kenbaar gemaakt dat zij verwachten dat de dienstverlening zo spoedig mogelijk weer op het juiste niveau komt. AZL heeft aangegeven dat in het derde kwartaal van 2019 nog niet alle processen op niveau waren maar dat er wel een stijgende lijn zit in de dienstverlening. Deze ontwikkeling heeft zich verder doorgezet in het vierde kwartaal van 2019.

Elips Life

Met ingang van 1 januari 2020 heeft het Fonds de herverzekeringsovereenkomst voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met Elips Life verlengd. De onderhandelingen hebben in het laatste gedeelte van 2019 plaatsgevonden.

Werkgever

Het Fonds en de werkgever hebben in 2019 diverse malen contact gehad. Er is voornamelijk aandacht besteed aan:

- de aansluiting van Abbott Medical Nederland B.V. voor een beperkte groep medewerkers per 1 januari 2019;
- de inwerkingtreding van de 80-80-100 regeling per 1 januari 2019;
- de aflopende termijn van het lid namens de werkgever in het verantwoordingsorgaan.

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het bestuur legt aan het VO verantwoording af over het gevoerde beleid middels het jaarverslag en de reguliere vergaderingen. In 2019 zijn diverse adviesaanvragen besproken. Het betreft adviesaanvragen over:

- de feitelijke premie en premiecomponenten;
- het beloningsbeleid;
- het communicatiebeleidsplan.

Het VO heeft een positief advies geven op de voorgenomen besluiten van het bestuur van het Fonds.

Het oordeel van het VO over boekjaar 2019 is eveneens opgenomen in dit bestuursverslag. De reactie van het bestuur is aansluitend opgenomen.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Op 18 april 2019 heeft een relatiegesprek plaatsgevonden met DNB. Tijdens dit gesprek zijn de ontwikkelingen bij het fonds besproken waarbij ook de nodige aandacht is geschonken aan de visie en strategie van het Fonds. Vervolgens is aandacht geschonken aan de invulling van de sleutelfuncties door het Fonds. Tot slot wordt nog aandacht besteed aan de toezichtagenda 2019 en Dashboard DNB en Focus! Risicoscores. Conclusie na het gesprek was dat het een open, prettig en nuttig gesprek is geweest.

In Q3 2019 heeft DNB (via een uitvraag) onderzoek gedaan naar de risicohouding van de DC-regeling. DNB heeft hierbij een aantal bevindingen geconstateerd. De opvolging van deze bevindingen is gestart in 2019 en wordt verder opgevolgd in 2020. Er zijn geen boetes of dwangsommen door DNB aan het Fonds opgelegd.

AFM

Het Fonds heeft meegedaan aan een uitvraag inzake de Wet Verbeterde Premiereregeling. AZL heeft namens het Fonds een brief gezonden aan de AFM inzake een vertraging in de aanlevering URM scenario's. Na deze brief is op 14 oktober 2019 antwoord gegeven op de vragen van de AFM. Hier is nogmaals aangegeven dat het hier uitsluitend om de deelnemers uit de DC-regeling gaat (1.044 deelnemers). Ook is aangegeven dat eind oktober 2019 alle gegevens worden geleverd, dit was ook zo. Het betreft dus een vertraging van 1 maand.

Op 14 februari 2020 heeft het Fonds een brief ontvangen van de AFM. De AFM geeft aan dat het Fonds niet voldaan heeft aan de wettelijke verplichting om tijdig het ouderdomspensioen in scenariobedragen aan te leveren aan Stichting Pensioenregister. Dit heeft verder geen consequenties.

Financiële ontwikkelingen

Financieel klimaat (bron: BMO)

Deze paragraaf geeft de visie weer van BMO (de beheerder van de matchingportefeuille van het pensioenfonds, de uitvoerder van het totale beleggingsmandaat en performancemeter), op de ontwikkeling van de beleggingen in 2018 en de vooruitzichten voor 2019.

Marktontwikkelingen 2019

Het jaar 2019 was een uitstekend beleggingsjaar. Aandelenmarkten behaalden het beste resultaat sinds 2009 en een dalende rente zorgde er tevens voor dat obligaties mooie rendementen konden laten zien.

De groei van de wereldeconomie zwakte weliswaar af tot het laagste niveau sinds 2009, maar het verruimende beleid van centrale banken betekende dat beleggers positief beleven. Nadat de kapitaalmarkten eind 2018 fors waren teruggelopen, hebben de Federal Reserve (Fed) in de VS en de ECB in Europa het monetaire beleid omgegooid. De Fed was eind 2018 nog van plan geweest de rente te verhogen, maar zag daar snel van af en in 2019 werd de rente juist weer verlaagd. Ook de ECB werd begin 2019 gedwongen op zijn voetschreden terug te keren en een ruimer monetair beleid werd weer ingezet. Deze omslag van de Fed en ECB was de voornaamste reden dat markten er op beleven vertrouwen dat de huidige, langdurende economische cyclus nog verder kon worden verlengd. De economische cyclus van positieve groei is nu zelfs (tot 1 januari 2020) de langstdurende in de Amerikaanse geschiedenis.

Aandelen

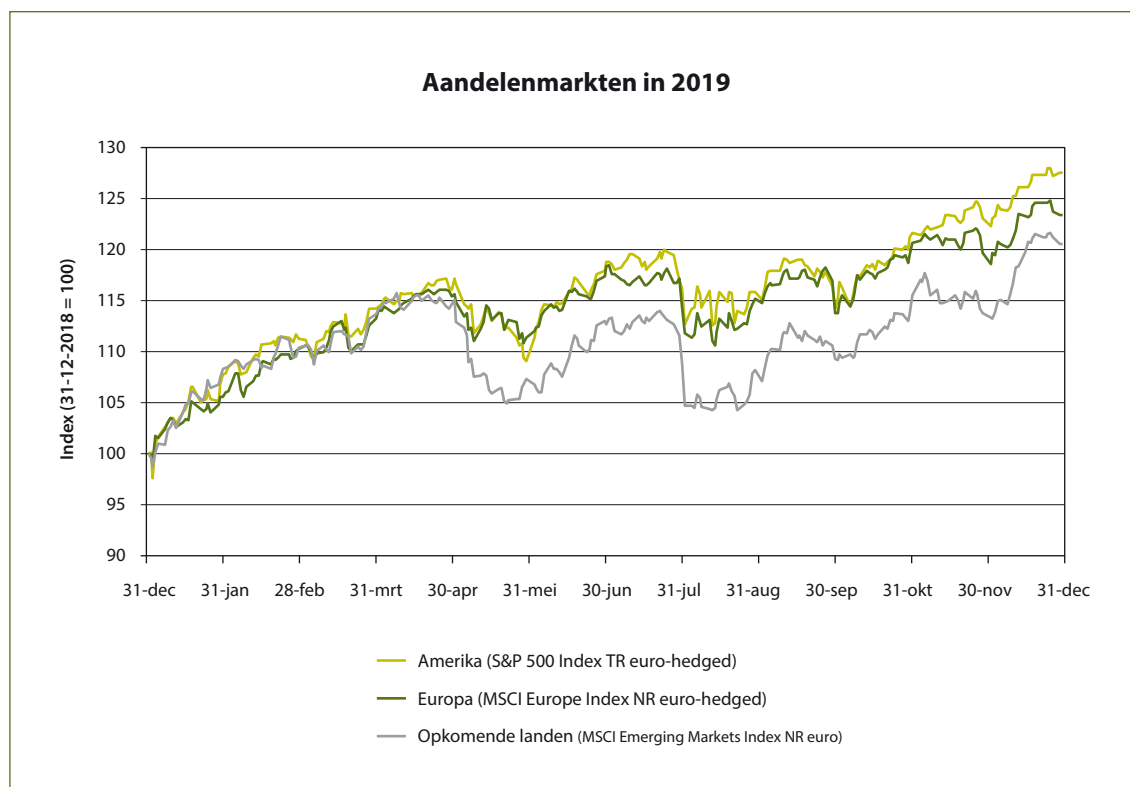
December 2018 was nog de slechtste maand voor aandelen in 10 jaar geweest. De combinatie van renteverhogingen door de Fed, zwakke economische cijfers en geopolitieke onzekerheden hadden het vertrouwen aangetast. Na de hierop volgende rigoureuze beleidswijzigingen van de Fed en ECB herstelden de aandelenmarkten in de eerste maanden van 2019 en waren de verliezen van december 2018 snel goedgehaakt.

Na een sterk eerste kwartaal van 2019 kenden de aandelenmarkten voor de rest van 2019 een grilliger verloop. Een belangrijke stoorzender was het handelsconflict tussen de VS en China. Elke keer dat het handelsconflict dreef te escaleren (via wederzijdse

importheffingen), veelal aangewakkerd door Twitter-berichten van de Amerikaanse president, reageerden aandelenbeurzen negatief. Uiteindelijk werd tegen het einde van 2019 duidelijk dat het handelsconflict (in ieder geval tijdelijk) zal worden opgelost en dat er een 'deal' tussen de VS en China gesloten zou worden. In januari 2020 is dit inderdaad gerealiseerd. Tevens verminderde gedurende 2019 het recessierisico en konden aandelenmarkten naar het einde van het jaar nieuwe records neerzetten.

Toch zijn er ook kanttekeningen te maken bij de mooie rendementen op de aandelenmarkten. De bedrijfswinsten daalden in 2019 en de koerswinsten op de aandelenmarkten kwamen geheel voor rekening van stijgende koers/winst verhoudingen. Daarnaast stegen aandelenkoersen van veel bedrijven vooral doordat deze bedrijven eigen aandelen inkochten ('buy backs').

Van de belangrijkste markten in de wereld liet de Amerikaanse aandelenmarkt wederom de beste resultaten zien. Amerikaanse aandelen behaalden over 2019 een rendement van ruim 27,5% (S&P 500 index euro-hedged). Het rendement voor Europese aandelen deed daar echter nauwelijks voor onder en kwam uit op ruim 23% (MSCI Europe Index euro-hedged). Opkomende markten behaalden een rendement van bijna 21% (MSCI Emerging Markets Index in euro).

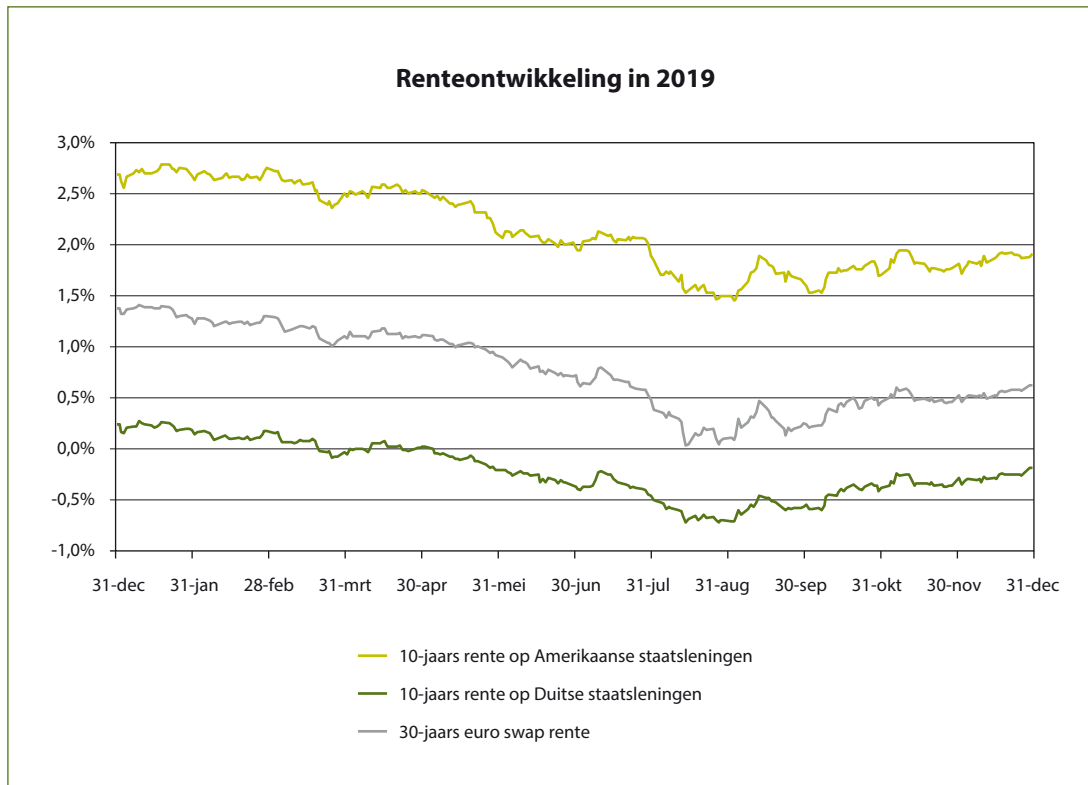

Bron: Bloomberg, BMO Global Asset Management

Rentemarkten

Nadat centrale banken begin 2019 weer waren overgegaan op een verruimend beleid, daalde de rente gestaag. Het laagste punt werd eind augustus bereikt toen de 10-jaars rente op Duitse staatsleningen tot -0,7% gedaald was. De rente op 10-jaars Nederlandse staatsleningen daalde op dat moment tot -0,6%. Na augustus stegen renteniveaus weer enigszins, maar de 10-jaars rente op Duitse staatsleningen eindigde het jaar nog wel onder de 0%; op -0,2%.

De voor pensioenfondsen belangrijke euro swap rente liet eenzelfde verloop zien. De 30-jaars euro swaprente begon het jaar op 1,4%, daalde in augustus tot een laagste punt van net boven 0% en eindigde het jaar op 0,6%.

Bron: Bloomberg, BMO Global Asset Management

Vooruitzichten 2020

Eind 2019 was het beeld voor 2020 dat van een herstel volgend op een zogenaamde 'mid cycle' correctie in 2020. Verwacht werd een herstellende wereldeconomie, een gematigde inflatie, en een sterke arbeidsmarkt. Gespeculeerd werd over wanneer de ECB haar zeer ruime monetaire beleid iets zou normaliseren. De belangrijkste thema's voor de financiële markten waren de handelsoorlog tussen de VS en China, de Amerikaanse presidentsverkiezingen en de uitwerking door Boris Johnson van Brexit.

Inmiddels is duidelijk geworden dat dit beeld volledig veranderd is door het coronavirus. Deze pandemie heeft een ongekende impact op de economie. De consensus gaat uit van een recessie -zowel in Europa als de VS- die minstens gelijk is aan die tijdens de Lehman crisis. Ook zijn de inflatieverwachtingen aanzienlijk gedaald voor 2020. Er is sprake van een enorme vraaguitval en een dramatische verslechtering van de arbeidsmarkt. Redenen voor de forse impact zijn dat overheden grote delen van de samenleving en economie volledig stilleggen en het feit dat deze pandemie nagenoeg alle landen ter wereld tegelijkertijd treft. Voorts is sprake van tweede-orde risico's: bijvoorbeeld een nieuwe bankencrisis als gevolg van faillissementen, of een nieuwe schuldencrisis doordat de toch al hoge overheidsschulden verder zullen oplopen om de klap op de te vangen van de private sector.

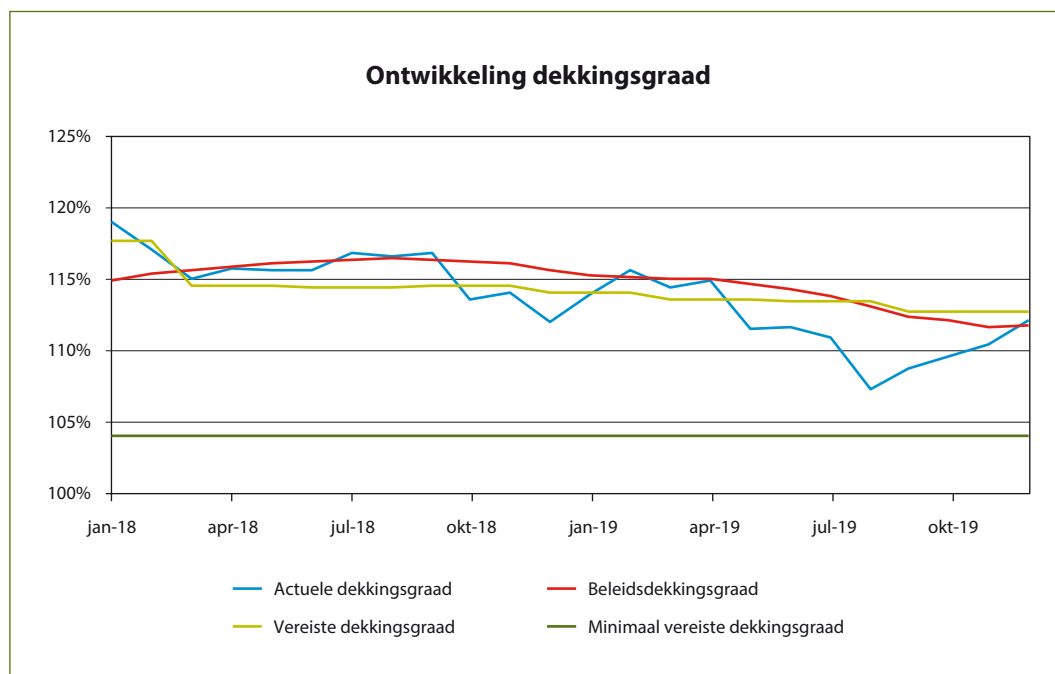
Het grote verschil met de Grote Depressie is het gevoerde beleid. Overheden komen nu met ongekend forse stimuleringsmaatregelen terwijl destijds nog gestreefd werd initieel naar begrotingsevenwicht. En centrale banken voeren een uitzonderlijk ruim beleid middels 0% rentes, maatregelen om banken overeind te houden via het verlagen van kapitaalvereisten en het injecteren van enorme hoeveelheden liquiditeit, en het grootschalig opkopen van staatsobligaties en bedrijfsobligaties. Dat terwijl destijds de geldhoeveelheid zelfs werd verkapt.

Cruciaal voor de vraag of de recessie wel/niet zal uitmonden in een depressie is de vraag hoe lang de stringente overheidsmaatregelen nog aanhouden. Dat hangt van af van hoe lang het duurt om het coronavirus te bestrijden en wanneer een medische oplossing voorhanden is. Ook zal in toenemende mate het maatschappelijk debat gevoerd gaan worden over de balans tussen de coronamaatregelen en de sociaaleconomische kosten.

Ontwikkeling dekkingsgraad

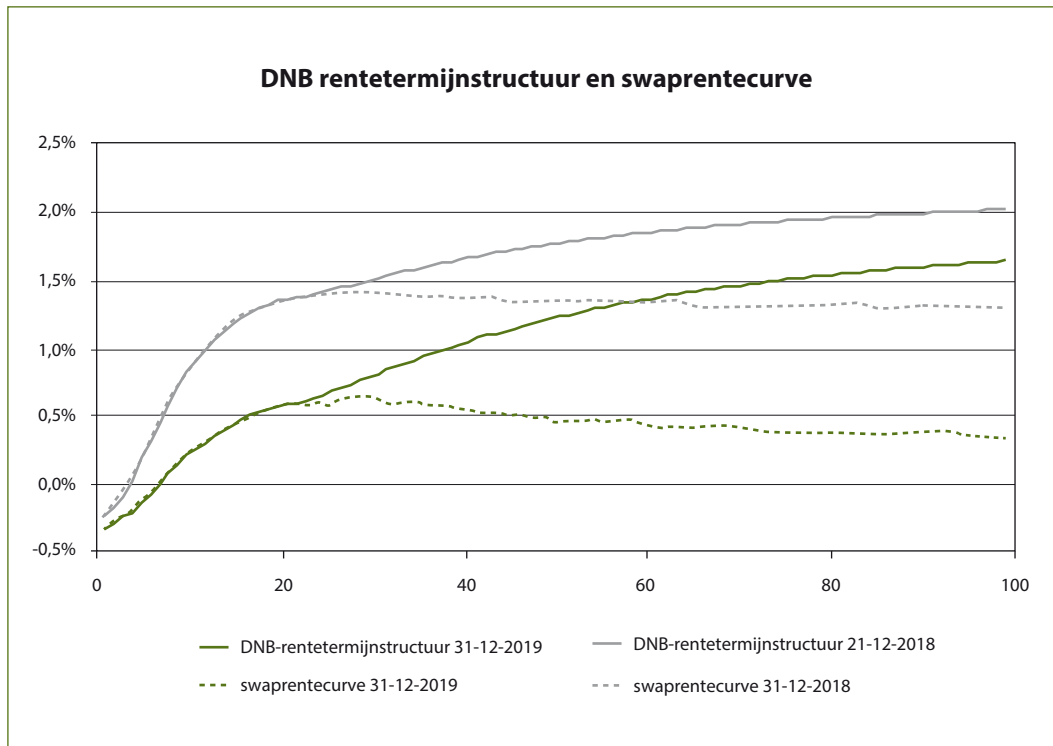
De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre het Fonds in staat is om aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen te voldoen. Met de invoering van het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) is ook de beleidsdekkingsgraad ingevoerd waarmee de financiële positie van het Fonds wordt beoordeeld. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de laatste twaalf maanden. De actuele en de beleidsdekkingsgraad bedroegen respectievelijk 112,0% en 115,7% per 1 januari 2019. In de berekening van de dekkingsgraad en het Vereist Vermogen wordt naast de verplichtingen en het vermogen uit de Basis Module (risico fonds), ook rekening gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de excedentregeling (risico deelnemers). Dit heeft een verlagend effect op de totale dekkingsgraad omdat vermogen en verplichtingen voor de regeling voor risico deelnemers aan elkaar gelijk zijn.

Onder het nFTK bedraagt de actuele dekkingsgraad 113,0% en de beleidsdekkingsgraad 111,8% ultimo 2019. De gedaalde rente in combinatie met de niet-volledige renteafdekking zorgden, ondanks de positieve rendementen van de returnportefeuille in 2019 voor een daling van de actuele dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is gedaald door de lagere (actuele) dekkingsgraad in 2019. De vereiste dekkingsgraad behorende bij de strategische beleggingsmix daalt over 2019 van 114,1% naar 113,2%. De daling van de vereiste dekkingsgraad komt voort uit de daling van de rente met een lager renterisico tot gevolg. De vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds en is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingen, ontwikkelingen op de financiële markten en het deelnemersbestand. De ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende de afgelopen 2 jaar ziet er als volgt uit:

Bron: gerapporteerde cijfers aan DNB

De volgende grafiek toont de rentes uit de DNB-rentetermijnstructuur ultimo 2019 en ultimo 2018 (dit zijn de doorgetrokken lijnen). Om de invloed van de UFR-methode te verduidelijken zijn tevens de swaprentecurves (exclusief UFR) ultimo 2019 en ultimo 2018 opgenomen (dit zijn de gestippelde lijnen). De rentes bevinden zich op een historisch laag niveau.

Herstelplan

In het derde kwartaal van 2019 is het pensioenfonds in een tekortsituatie beland. Het pensioenfonds is verplicht om een herstelplan in te dienen en jaarlijks te actualiseren. Het herstelplan moest uiterlijk 31 december 2019 bij DNB worden ingediend. Uit het herstelplan bleek dat het Fonds naar verwachting ultimo 2021 al uit herstel is. Het fonds is in staat zelf te herstellen, er zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Vanuit het herstelplan is af te leiden dat het herstel voornamelijk voortkomt uit:

- verwachte beleggingsrendementen;
- positief effect van de solvabiliteitsopslag in de premie.

Op 10 maart 2020 heeft DNB ingestemd met het ingediende herstelplan.

Ontwikkeling beleggingsportefeuille

De returnportefeuille heeft over 2019 een absoluut positief rendement behaald van 20,36% en heeft hiermee beperkt beter gepresteerd dan de benchmark. Op de matchingportefeuille is een positief rendement gerealiseerd van 23,26%. Het rendement van de totale portefeuille kwam uit op 21,9%. Deze rendementen zijn berekend na aftrek van de in de fondsen berekende vermogensbeheerkosten.

Tabel 1: Werkelijke verdeling matchingportefeuille en returnportefeuille

	Per 31/12/2018	Per 31/12/2019	Strategische weging
Matching (LDI) portefeuille	55,9%	53,6%	54,0%
Returnportefeuille	44,1%	46,4%	46,0%

Performance

In tabel 2 is de performance van de beleggingsportefeuille weergegeven.

Rendement 2019	Portefeuille	Benchmark
Matchingportefeuille	23,26%	23,26%
Returnportefeuille	20,36%	20,26%
Totale portefeuille	21,90%	21,85%

Toelichting

Het absolute rendement van 21,90% ontstaat door een combinatie van de volgende ontwikkelingen:

- een daling van de rente, waardoor de waarde van matchingportefeuille stijgt;
- positieve ontwikkelingen op de financiële markt die uiteindelijk leiden tot een fors positief resultaat op de returnportefeuille.

Binnen de returnportefeuille hebben alle beleggingscategorieën een positief rendement behaald.

Ontwikkeling matchingportefeuille

Een deel van het vermogen wordt aangewend om de waardeontwikkeling van een deel van de technische voorzieningen (TV) expliciet te volgen. Dat wil zeggen: dat deel van het vermogen wordt zodanig belegd dat het renterisico van een deel van de technische voorziening wordt geneutraliseerd. Het afdekken van het renterisico gebeurt door gebruik te maken van Liability Driven Investments (LDI), waarbij het looptijdprofiel van de verplichtingen van het Fonds worden gesimuleerd. Deze LDI zijn ondergebracht in de zogenaamde matchingportefeuille. Het LDI fonds van BMO kan beleggen in euro staatsobligaties met een rating gelijk aan AAA-A in combinatie met Interest Rate Swaps (IRS), rentefutures en liquide middelen. De liquide middelen worden doorbelegd in o.a. een money market fonds, deposito's en kortlopend papier.

Het Fonds kent een dynamisch renteaafdekkingsbeleid en de huidige strategische renteaafdekking bedraagt 60% van het renterisico van de verplichtingen (inclusief de nieuw opgebouwde aanspraken in een jaar) in de marktwaardeomgeving. Per ultimo 2019 bedroeg de (ex-ante) renteaafdekking 60,6% op basis van marktwaarde. Door de introductie van de UFR wordt niet alleen gekeken naar de renteaafdekking in marktwaarde termen (dus gebaseerd op de daadwerkelijke marktrente), maar eveneens naar de renteaafdekking op basis van de UFR. Het Fonds monitort dat de renteaafdekking op basis van de UFR niet groter wordt dan 105%. Een renteaafdekking op basis van de UFR van meer dan 100% zou betekenen dat de dekkingsgraad een daling laat zien als de UFR-rente stijgt en dit is niet gewenst. De UFR renteaafdekking per ultimo 2019 bedraagt 83,3% (en 84,3% als ook rekening wordt gehouden met de belegging in bedrijfsobligaties).

Het rendement op de matchingportefeuille van 23,26% staat niet op zichzelf en moet gerelateerd worden aan de marktwaardeverandering van de technische voorzieningen. Bij de matchingportefeuille is het rendement van de benchmark gelijk gesteld aan het werkelijk behaalde rendement.

Het Fonds monitort de effectiviteit van de renteaftdekking. De combinatie van de mate van renteaftdekking, de hoeveelheid middelen die daarvoor word gebruikt, de bijzondere marktomstandigheden (lage renteniveau) en de berekeningsmethodiek UFR, maken dat er geen sprake kan zijn van een perfecte matching. Dit betekent dat de gerealiseerde renteaftdekking kan afwijken van de beoogde aftdekking, bijvoorbeeld doordat de verandering van de rentecurve voor verschillende looptijden anders is, of doordat het niveau van de renteaftdekking door marktontwikkelingen afwijkt van de beoogde renteaftdekking. De effectiviteit van de renteaftdekking is expliciet gemonitord door de beleggingscommissie. De vermogensbeheerder rapporteert maandelijks over de renteaftdekking op basis van de daadwerkelijke markrente en op basis van de UFR. Per kwartaal wordt gerapporteerd over de effectiviteit van de renteaftdekking. In 2019 bedroeg de (ex-post) effectiviteit van de renteaftdekking 52,2% op basis de markrente. Dit is lager dan de beoogde strategische aftdekking van 60%, en wordt onder andere veroorzaakt door curve-effecten (doordat de curve-positionering gebaseerd is op de UFR curve en niet op de markrentecurve).

In 2018 heeft het Fonds de staatsobligaties verkocht en deze omgezet naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Mocht de swap-staat spread in de toekomst weer sterk oplopen dan kan het fonds overwegen om weer in lange staatsobligaties te beleggen om zo te profiteren van dit extra rendement.

Door gebruik te maken van renteswaps kan de marktwaarde van het BMO LDI-fonds kleiner zijn dan de marktwaarde van de af te dekken verplichtingen (zogenaamde leverage). De renteaftdekking wordt in eerste instantie gerealiseerd door het aangaan van renteswaps. Tegelijkertijd worden tegenover deze renteswaps liquide middelen beheerd. Uit hoofde van de renteswaps ontvangt het fonds namelijk lange tot zeer lange termijn rente, terwijl korte rente betaald moet worden. De leverage wordt beperkt omdat het uitgangspunt is dat tegenover de renteswaps liquide middelen worden beheerd. Indien het Fonds in de toekomst kiest voor een invulling via langlopende staatsobligaties, is dit risico eveneens beperkt.

Om het concentratierisico te beperken, worden rentederivaten gesloten met meerdere partijen en ook bij het beheer van de liquide middelen wordt er gespreid over uitgevers. Met de BMO zijn afspraken gemaakt over de posities die in individuele uitgevers mogen worden genomen.

Daarnaast speelt het liquiditeitsrisico een belangrijke rol binnen de matchingportefeuille, aangezien er belegd wordt in rentederivaten. Het LDI-fonds maakt vooralsnog gebruik van bilateraal afgesloten swaps waarvoor specifieke afspraken gelden voor het beheer van het onderpand in cash (zogenaamde cash-only CSA's). De beheerder monitort en beheert het proces van collateraluitwisseling op dagelijkse basis en zorgt ervoor dat er steeds over voldoende onderpand wordt beschikt. Door marktbevingen waarbij de rentecurve wijzigt, kan er een situatie ontstaan waarbij er bijstortingen gedaan dienen te worden met betrekking tot het onderpand en hiervoor dient het LDI-fonds een kleine liquide buffer aan te houden. Maandelijks volgt de beleggingscommissie de rapportages van BMO over de ontwikkeling van de liquide middelen. Daarnaast bereidt het Fonds zich voor op mogelijke wijzigingen in de markt en regelgeving voor derivaten waarbij transacties in derivaten (verplicht) via een Central Clearinghouse moeten worden gehandeld.

Zolang swaps nog niet via Central Clearing worden aangekocht, wordt in de matchingportefeuille kredietrisico op tegenpartijen gelopen door het aangaan van (bilaterale) swaps. In het tegenpartijbeleid dat door BMO wordt gevolgd zijn maatregelen opgenomen ten aanzien van de selectie van en het aantal tegenpartijen waarvan gebruik gemaakt kan worden.

Ontwikkeling returnportefeuille

Op de returnportefeuille behaalde de vermogensbeheerder een absoluut rendement van 20,36%. Dit is 0,10% punt hoger dan de benchmark. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het behaalde rendement.

In 2019 is het in 2016 geïmplementeerde strategische beleggingsbeleid verder voortgezet. De returnportefeuille wordt grotendeels uitgevoerd door passieve managers in een vereenvoudigd strategisch beleggingsbeleid. Alle beleggingsfondsen, met uitzondering van bedrijfsobligaties met een lagere dan investment grade kredietwaardigheid (High Yield) en staatsobligaties van opkomende markten (EMD), worden passief beheerd. De behaalde relatieve performance is, doordat de benchmark zo goed mogelijk wordt gevolgd, dan

ook beperkt. Daarnaast worden de beleggingen binnen de returnportefeuille grotendeels wereldwijd belegd. Per beleggingscategorie is een afweging gemaakt tussen kosten en implementeerbaarheid van het afdekken van valutarisico en het effect op het risicoprofiel. In 2019 heeft het Fonds besloten om de allocatie naar vastrentende waarden in de returnportefeuille aan te passen door de allocatie naar high yield te vervangen door een gelijke allocatie naar bedrijfsobligaties en EMD. Daarnaast is besloten om het beursgenoteerde beleggingsfonds voor de belegging in bedrijfsobligaties te vervangen door een goedkoper index beleggingsfonds. De implementatie hiervan is gestart in 2019 en wordt afgerond in 2020.

Beleggingen

Samenstelling van het belegd vermogen (excl. vermogen beschikbare premie regeling)

De totale waarde van de portefeuille ultimo 2019 bedroeg € 469.566 ten opzichte van € 365.423 ultimo 2018. Deze toename wordt met name veroorzaakt door de positieve rendementen en door de dalende rente.

Onderstaand zijn ter vergelijking de kerngegevens van het belegd vermogen ultimo 2019 en de strategische beleggingsmix weergegeven:

Beleggingscategorie	Waarde ultimo 2019		Mandaat	Rendement 2019	
				Portfolio	Benchmark
Totale Portefeuille	469.566	100,0%	100,0%	21,90%	21,85%
1. Returnportefeuille	217.725	46,4%	46,0%	20,36%	20,26%
Equity World	139.303	64,0%	63,0%	20,36%	20,60%
Equity Emerging markets	15.574	7,2%	7,0%	24,68%	24,58%
Totaal aandelen	154.877	71,1%	70,0%	24,25%	24,19%
Global Credits	15.103	6,9%	10,0%	5,88%	6,00%
High Yield	16.495	7,6%	10,0%	10,48%	10,64%
EMD bonds	31.108	14,3%	10,0%	13,33%	13,62%
Totaal Vastrentende waarden	62.706	28,8%	30,0%	10,69%	10,08%
Liquide middelen	142	0,1%	0,0%		0,00%
2. Matchingportefeuille	251.841	53,6%	54,0%	23,26%	23,26%

Benchmark (1. Return Portfolio)

63% MSCI World Index NR USD (hedged to EUR) + 7% MSCI Emerging Markets Index NR USD + 10% Markit iBoxx EUR Liquid Corp Large TR + 10% BofA ML Non- Financial Dev. Markets HY Constr. (TR) (EUR-H) + 10% [50% JPM EMBI Global Diversified TR (EUR-H)/50% JPM GBI-EM Global Diversified TR (EUR-UH)]

Benchmark (2. Matching Structure)

Liabilities Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (EUR)

Dynamische renteaftdekking

Het Fonds heeft een dynamisch renteaftdekkingsbeleid. Het bestuur is van mening dat de rente zodanig lage niveaus heeft bereikt dat verdere dalingen van de rente (theoretisch gezien) steeds onwaarschijnlijker worden. Bovendien wordt de risicopremie (rendement dat op renteontwikkelingen) behaald kan worden, groter.

De strategische renteaftdekking was aan het begin van 2019 60% renteaftdekking met een bandbreedte van [55%,65%]. Op basis van de UFR is de maximale aftdekking vastgesteld op 105%.

Er zijn 'triggers' ingebouwd. Op het moment dat er triggerniveaus worden bereikt, wordt een conference call voor het Fonds georganiseerd en kan worden besloten van het strategisch beleggingsbeleid af te wijken. Het Fonds gebruikt hierbij de volgende richtlijnen voor het aftdekkingspercentage.

30 jaars swaprente	>2,4	[2,4-2,2]	[2,2-2,0]	[2-1,8]	[1,8-1,6]	<1,6
Aftdekkings %	80	75	70	65	60	60
Bandbreedten (in %)	[70-90]	[65-85]	[60-80]	[55-75]	[55-70]	[55-65]

Het Fonds benadrukt dat:

- Het geenszins de bedoeling is een automatisme in te bouwen. De opgegeven aftdekkingspercentages zijn richtlijnen. In de conference call kan besloten worden hiervan af te wijken.
- Dit dynamische beleid is geen tactisch, maar een strategisch instrument is. Op langere termijn, bij een hoger niveau van de rente, zal er pas toegevoegde waarde van dit beleid zichtbaar zijn.

In 2019 werd geen triggerniveau bereikt. Sinds oktober 2018 bevindt het Fonds zich in het laagste regime en de bandbreedte van de renteaftdekking is hiermee [55%,65%].

Het resultaat op dit dynamische beleid wordt per kwartaal gemonitord. Sinds de implementatie in 2014 tot en met 2019 is het effect op de dekkingsgraad van het beleid negatief. Op basis van de norm (renteaftdekking op 80% van het renterisico van de verplichtingen) zou de waardestijging van de matchingportefeuille voor de invoering van het dynamische beleid € 113 miljoen bedragen terwijl deze nu € 94 miljoen bedraagt. Dit betekent een negatief resultaat van absoluut € 19 miljoen.

Effectiviteit renteaftdekking

Het renterisico is het grootste risico binnen de beleggingsportefeuille van het Fonds. Het Fonds heeft immers een jong deelnemersbestand en dus zeer langlopende verplichtingen. De beheersing van het renterisico, de effectiviteit van de renteaftdekking en de inrichting van de matchingportefeuille, waarmee de rentegevoeligheid van de beleggingsportefeuille in grote mate wordt afgestemd op de rentegevoeligheid van de verplichtingen van het Fonds, heeft de continue aandacht. Vanaf 2012 wordt ook het renterisico op de jaarlijkse premie-instroom afgedekt. De premie-instroom bedraagt circa 5% van de totale waarde van de verplichting per jaar, wat een fors effect heeft op de renteaftdekking.

Dit betekent concreet dat bij het bepalen van het renteaftdekkingspercentage ook de op te bouwen aanspraken gedurende het jaar worden meegenomen.

Prestaties vermogensbeheerder

Er vindt een strakke monitoring op de prestaties van de vijf externe vermogensbeheerders plaats door het Fonds. Drie van de externe managers zijn in 2016 aangesteld. Het bestuur heeft voor de beoordeling van de vermogensbeheerder kwalitatieve en kwantitatieve criteria opgesteld. De beoordeling op basis van deze criteria vindt halfjaarlijks plaats. De rendementen worden maandelijks gemonitord.

Rebalancing

Er is geen vast rebalancingbeleid tussen de matching- en returnportefeuille. De beleggingscommissie monitort de wegingen gedurende het jaar en adviseert het bestuur over mogelijke bijsturing in ieder geval jaarlijks bij de premiebelegging. Door marktontwikkelingen was de matchportefeuille groter dan de strategische weging. De premiebelegging van 2019 is gebruikt om bij te sturen naar de strategische beleggingsmix door de premie volledig te beleggen in de returnportefeuille. Gedurende 2019 is de waarde van de matchingportefeuille harder gestegen dan de returnportefeuille, waardoor de gewichten per ultimo 2019 in lijn zijn met de strategische weging.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds heeft in haar investment beliefs opgenomen dat het er vanuit ethische en maatschappelijke doelstellingen voor kiest dat niet alle organisaties in aanmerking komen voor de uitbesteding van taken. De vermogensbeheerorganisaties waar het pensioenfonds mee samenwerkt, erkennen en maken de algemeen door de Verenigde Naties vastgestelde minimale maatschappelijke normen onderdeel van hun ondernemingsbeleid, strategie, cultuur en dagelijkse gang van zaken (ondertekenaars UNPRI).

Daarnaast houdt het Fonds zich aan het verbod dat is opgenomen in het Wijzigingsbesluit financiële markten 2013, waarbij maximaal 5% is toegestaan in beleggingsinstellingen en indices die beleggen in bedrijven die controversiële wapens maken, onderhouden of verhandelen. Deze wapencategorie omvat antipersoneelsmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens.

Jaarlijks toetst het Fonds of het zich aan deze regelgeving houdt en dat kan ook voor 2019 worden bevestigd.

Door de keuze voor passief beleggen en via een fonds beleggen, heeft het Fonds geen rechtstreekse invloed op de keuze in welke ondernemingen zij belegt. Immers, het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen waarbij individuele selectie van ondernemingen niet mogelijk is. Zolang het pensioenfonds gebruik maakt van de huidige beleggingsfondsen kan er geen eigen beleid gevoerd worden ten aanzien van uitsluitingen en wordt ook geen actief (stem)beleid gevoerd met betrekking tot milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

Vermogensbeheerstructuur

In 2016 is een nieuwe vermogensbeheerstructuur geïmplementeerd en deze structuur is in 2019 voortgezet. De vermogensbeheeractiviteiten zijn als volgt herverdeeld over de uitbestedingspartijen:

Activiteiten	Uitbestedingspartij
Onafhankelijke waardering en financiële verslaglegging	Custodian
Totaalrapportage beleggingen (maand en kwartaal) en performancemeting verschillende fondsbeleggingen	Beheerder matchingportefeuille
Mandaat compliance en rebalancing	Beheerder matchingportefeuille
Uitvoeren transacties bij maandelijkse rebalancing en bijv. premiebelegging	Beheerder matchingportefeuille
Rapportages aan DNB: Jaarwerk- en jaarstaten, input FTK berekeningen, kostentransparantie	AZL met input van Mercer

Beleggingscommissie

Het Fonds heeft het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie, met uitzondering van het vermogensbeheer voor de via de Beschikbare Premie Module en de Vrijwillige Bijspaar Module opgebouwde pensioenkapitalen, uitbesteed aan BMO. De custodianactiviteiten worden uitgevoerd door NT.

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de beleggingscommissie kan opereren. De beleggingscommissie draagt zorg voor het feitelijk (doen) beheren van het vermogen van het Fonds. De beleggingscommissie bereidt voorstellen voor over aanpassing van de beleggingsdoelstelling en het strategische beleid ten behoeve van het bestuur. Het dagelijkse beheer van de portefeuille is uitbesteed aan de verschillende vermogensbeheerders. BMO is de partij die naast het beheer van de matchingportefeuille ook de uitvoerder is van het totale beleggingsmandaat en performancemeter.

De beleggingscommissie is in 2019 drie keer bijeen geweest en er is telefonisch overleg geweest. Naast deze bijeenkomsten is er veelvuldig telefonisch contact geweest, zowel tussen de leden van de beleggingscommissie onderling als tussen de leden van de beleggingscommissie en de beleggingsadviseurs, de vermogensbeheerders en de custodian. De vermogensbeheerder BMO is driemaal uitgenodigd en is ook bij diverse calls aanwezig geweest.

Beschikbare Premie Module (BPM)/Vrijwillige Bijspaar Module (VBM) en netto pensioenregeling

Het vermogensbeheer ten behoeve van de BPM- en VBM-regeling is sinds 1 juni 2012 en van de nettopensioenregeling sinds 1 januari 2015 ondergebracht bij NN Investment Partners (NN IP) in het product Mijn Pensioen.

Mijn Pensioen is een pensioenoplossing waarbij de pensioenpremies worden belegd in beleggingsfondsen. De deelnemer heeft hierbij de keuze uit verschillende beleggingsconcepten:

- LifeCycle Mix: de premies worden in een door het bestuur bepaalde beleggingsportefeuille belegd welke rekening houdt met de leeftijd. Het risico van de beleggingen wordt afgebouwd naarmate de pensioenleeftijd dichterbij komt.
- Eigen Verdeling en Sparen: de portefeuille wordt samengesteld aan de hand van een eigen verdeelsleutel over beleggingscategorieën en fondsen en de deelnemer heeft de mogelijkheid om te sparen.

Vanaf september 2015 is het vanuit NN IP mogelijk om deelnemers standaard de LifeCycle Passief aan te bieden in plaats van de huidige LifeCycle Actief. Het Fonds biedt echter ofwel de passieve of de actieve variant aan, het is niet mogelijk om deelnemers hierin zelf een keuze te laten maken. Hoewel de passieve lifecycle meer aansluit bij de nieuwe investment beliefs van het Fonds, heeft het bestuur ook in 2019 vastgesteld nu niet de overstap te willen maken naar deze passieve lifecycle. Ten opzichte van de huidige lifecycle zijn de voordelen voor de deelnemers nog te beperkt. Het kostenniveau voor beide varianten is namelijk hetzelfde. Bovendien krijgen de deelnemers te maken met aan- en verkoopkosten bij een eventuele transitie.

Op 1 september 2016 is de Wet Verbeterde Premiereregeling ingegaan. In 2017 heeft SPAN zich voorbereid op de verplichtingen vanuit de Wet Verbeterde Premiereregeling. Hierin is het Fonds begeleid door de adviserend actuaire van AZL. De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beide inkopen. Het belangrijkste verschil tussen beide pensioenen is dat er bij een variabele pensioenuitkering na pensioendatum wordt doorbelegd. Dit biedt de kans om een hoger pensioen te krijgen door het behalen van beleggingsrendement in de uitkeringsfase. Het kan echter ook tot een lager pensioen leiden bij tegenvallende beleggingsresultaten.

De werkgever heeft aangegeven geen wijzigingen te willen doorvoeren in de uitvoering door het Fonds van de beschikbare premie regeling. Het pensioenfonds heeft aangegeven de volgende uitgangspunten te hanteren bij de implementatie van de Wet Verbeterde Premiereregeling:

- Vanuit kostenefficiëntie zal zoveel als mogelijk worden aangesloten bij de mogelijkheden van de uitbestedingspartijen.

- De inkoop van een vaste pensioenuitkering vindt bij het Fonds buiten het pensioenfonds plaats. Ook voor de optie tot inkoop van variabel pensioen is besloten dit niet binnen het pensioenfonds aan te bieden.
- Het Fonds heeft de volgende besluiten genomen:
  - deelnemers krijgen 15 jaar voor pensionering de keuze tussen vast en variabel pensioen;
  - het Fonds biedt 3 lifecycles aan deelnemers ter voorbereiding op een variabel pensioen;
  - indien deelnemers geen keuze maken, blijft de standaard een vast pensioen.

Voor de beschikbare premie regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met sociale partners. De kwantitatieve invulling van de risicohouding is gebaseerd op de ALM-analyses van de vermogensbeheerder, op basis waarvan de life cycle keuzes door het fonds zijn gemaakt en op basis waarvan de vermogensbeheerder de lifecycles ook jaarlijks toetst. Belangrijk criterium daarbij is de vervangingsratio, gedefinieerd als maatstaf van pensioeninkomen inclusief AOW ten opzichte van het laatst verdiende loon. Een vervangingsratio van 66% voor Eindlooneffecten is hierbij uitgangspunt voor een goed pensioen, omdat dit overeenkomt met fiscaal maximale pensioenopbouw. De uitkomsten tonen dat onder normale omstandigheden een vervangingsratio van circa 66% bruto eindloon wordt gerealiseerd (inclusief AOW). Daarnaast tonen de uitkomsten dat in de 2,5% slechtste scenario's een redelijk pensioen gegarandeerd kan worden onder slechte omstandigheden. De analyses zoals houden rekening met pensioenopbouw die volledig plaatsvindt op basis van een premieregeling. Voor de deelnemers van SPAN is dit slechts in beperkte mate het geval, omdat de basisregeling van alle deelnemers een DB-regeling betreft met een bijstortingsverplichting voor de werkgever. De uitkeringen vanuit de DB-regeling, die alle deelnemers als basis hebben, zijn hierbij minder fluctuerend dan uitkeringen vanuit premieregelingen. Bij de uitkomsten van de haalbaarheidstoets voor de Basis Module wordt een maximale afwijking van 30% acceptabel geacht in "slecht weer" scenario, bij de Beschikbare Premie Module is de afwijking groter.

Dit, tezamen met de relatief beperkte impact – in termen van vervangingsratio – van het extra risico dat de variabele life cycles met zich meebrengen ten opzichte van de vaste life cycles, is voor het bestuur aanleiding de vervangingsratio's in de analyses behorende bij de aangeboden variabele life cycles als voldoende passend bij de risicohouding van de deelnemers te beschouwen.

Risicoprofiel	Doelstelling	Volatiliteit 3-jaar voor pensioen	Verwachte bruto vervangingsratio incl. AOW	2,5% bruto vervangingsratio incl. AOW	Afwijking	Leeftijd
Def	Vast	1,5%	65%	41%	24%	27
Def	Vast	1,4%	64%	41%	23%	37
Def	Vast	1,3%	61%	42%	19%	47
Def	Vast	1,1%	59%	47%	12%	57
Def	Vast	1,1%	62%	54%	8%	62
Neu	Vast	1,6%	67%	41%	26%	27
Neu	Vast	1,5%	66%	41%	25%	37
Neu	Vast	1,3%	63%	42%	21%	47
Neu	Vast	1,1%	60%	47%	12%	57
Neu	Vast	1,1%	62%	54%	8%	62
Off	Vast	2,5%	71%	40%	31%	27
Off	Vast	2,3%	69%	40%	29%	37
Off	Vast	2,0%	66%	41%	25%	47
Off	Vast	1,6%	61%	46%	15%	57
Off	Vast	1,6%	62%	53%	10%	62

Tabel: vervangingsratio's maatmensen gericht op aankoop vast pensioen.

Risicoprofiel	Doelstelling	Volatiliteit 3-jaar voor pensioen	Verwachte bruto vervangingsratio incl. AOW	2,5% bruto vervangingsratio incl. AOW	Afwijking	Leeftijd
Def	Var	2,7%	68%	40%	28%	27
Def	Var	2,5%	66%	40%	26%	37
Def	Var	2,3%	64%	42%	22%	47
Def	Var	2,0%	62%	47%	15%	57
Def	Var	2,1%	64%	53%	11%	62
Neu	Var	2,9%	70%	40%	30%	27
Neu	Var	2,6%	68%	40%	28%	37
Neu	Var	2,4%	65%	42%	24%	47
Neu	Var	2,0%	62%	46%	16%	57
Neu	Var	2,1%	64%	53%	11%	62
Off	Var	3,2%	73%	40%	33%	27
Off	Var	2,9%	71%	40%	31%	37
Off	Var	2,5%	67%	41%	26%	47
Off	Var	2,0%	63%	46%	17%	57
Off	Var	2,2%	64%	52%	11%	62

Tabel: vervangingsratio's maatmensen gericht op aankoop variabel pensioen.

De rendementen voor de verschillende leeftijdscohorten over 2019 staan in onderstaande tabel opgenomen. De neutrale Life Cycle Mix, welke het bestuur als standaard optie voor de deelnemers heeft gekozen, heeft over deze periode een gemiddeld rendement behaald van 19,4%. De rendementen per leeftijdscohort verschillen, daar het risicoprofiel anders is. Een jonge deelnemer heeft een hoger risicoprofiel dan een oudere deelnemers.

Rendementen 2019

Totaal Life Cycle Neutraal 19,4%

Verdeling naar leeftijdscohorten

Tot 2 jaar voor pensioen	12,7%
2-4 jaar voor pensioen	14,6%
4-8 jaar voor pensioen	14,9%
8-12 jaar voor pensioen	16,3%
12-16 voor pensioen	18,6%
Langer dan 16 jaar voor pensioen	22,2%

Over 2019 is de rente gedaald. In de lifecycles wordt het renterisico afgedekt waardoor bij een rentedaling positieve rendementen worden behaald. Over 2019 laten de overige beleggingscategorieën een positief rendement zien waardoor het totaal rendement van de portefeuilles voor alle leeftijdscohorten 19,4% is.

Onderbouwing Prudent person

In het FTK is expliciet in de regelgeving opgenomen dat het Fonds onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regel. Het Fonds heeft deze toets ultimo 2015 uitgevoerd voor de nieuwe beleggingsmix. Na de implementatie van de beleggingsmix in 2016 is de onderbouwing geactualiseerd. De belangrijkste uitgangspunten voor toepassing van het prudent beginsel zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. Een samenvatting van de onderbouwing is als volgt:

Regelgeving

Artikel 135 Pensioenwet

- Bij het vaststellen van het beleggingsbeleid worden de bestaande en toekomstige pensioenverplichtingen van deelnemers tezamen met de doelstelling en risicohouding van het Fonds als uitgangspunt genomen in de ALM-studie. Vanwege de specifieke kenmerken van de pensioentoezegging (eindloonregeling, geen indexatieambitie) en de bijstortingsverplichting van de werkgever, maakt het pensioenfonds bij de uiteindelijke keuze voor het beleggingsbeleid een zorgvuldige afweging tussen de dekkingsgraadrisico's en de bijstortingsrisico's voor de werkgever.
- Het Fonds belegt alles in (liquide collectieve) beleggingsfondsen.
- De beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde.
- In het jaarverslag wordt gerapporteerd hoe het Fonds uitvoering geeft aan het maatschappelijk verantwoord beleggen.

Artikel 13 en 13a besluit FTK

- Te allen tijde moeten er voldoende beleggingen liquide gemaakt kunnen worden. Het Fonds belegt in liquide beleggingscategorieën, bovendien kent het Fonds een jonge deelnemerspopulatie waardoor de omvang van de huidige uitkeringen relatief beperkt is.
- De beleggingen vinden hoofdzakelijk plaats op gereguleerde markten.
- De portefeuille is gespreid over beleggingscategorieën, regio's, landen en sectoren. Het Fonds houdt bij de invulling van de beleggingsportefeuille daarnaast ook rekening met de uitgangspunten eenvoud en transparantie.
- Het Fonds gebruikt derivaten terughoudend en met name bij de afdekking van rente- en valutarisico's.
- De huidige invulling van de portefeuille is erop gericht om het concentratierisico zoveel als mogelijk uit te sluiten. Uitzondering hierop is de invulling van de matchingportefeuille. De matchingportefeuille kan bestaan uit Nederlandse, Franse en Duitse staatsobligaties. Omdat dit veilig geachte staatsobligaties betreft, vindt het pensioenfonds deze concentratie niet onwenselijk. Daarnaast is in 2019 de matchingportefeuille ingevuld met rentederivaten en liquide middelen, waardoor dit concentratierisico op dit moment nihil is.
- In het beleggingsplan is het huidige beleggingsproces/-cyclus vastgelegd. Het beleggingsbeleid is gedetailleerd beschreven.

Beheerste en integere bedrijfsvoering (artikel 143 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt ten aanzien van de beleggingscyclus over een duidelijke, volledige en transparante organisatiestructuur.
- Er is een balans tussen de omvang, aard en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring in het risicobeheer anderzijds.

Regels uitbesteding (artikel 34 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid dat mede richtlijnen ten aanzien van de selectie en evaluatie van vermogensbeheerders bevat.
- Het Fonds borgt dat de mandaten en richtlijnen van de vermogensbeheerders aansluiten op het strategische beleggingsplan en het beleggingsbeleid, onder meer door het vooraf en tussentijds beoordelen van contracten, mandaten en richtlijnen.
- Verbod op langlopende leningen en garantstelling (artikel 136 Pensioenwet).

- Het Fonds heeft dergelijke leningen niet in de beleggingsportefeuille.

Actuariële paragraaf

De actuariële paragraaf geeft, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het Fonds weer.

Financiële positie

De actuele dekkingsgraad van het Fonds steeg van 112,0% ultimo 2018 naar 113,0% ultimo 2019. De onder het nFTK ingevoerde beleidsdekkingsgraad daalde van 115,7% ultimo 2018 naar 111,8% ultimo 2019. De dekkingsgraad is gebaseerd op een technische voorziening waarbij de voorgeschreven rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. Er is conform de voorschriften van DNB gerekend met een rentecurve waarbij er gebruik is gemaakt van de Ultimate Forward Rate (UFR)-methodiek.

(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt 104,1% ultimo 2019.

De vereiste dekkingsgraad is een graadmeter voor het risico dat het Fonds loopt. De vereiste dekkingsgraad van de strategische beleggingsmix daalde over 2019 van 114,1% naar 113,2%. De strategische beleggingsmix is over het jaar ongewijzigd gebleven. Voor de berekening van de dekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad dient, naast de verplichtingen en het vermogen uit de basisregeling (risico fonds), ook rekening te worden gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de beschikbare premieregeling (risico deelnemers).

Voor de toetsing van de financiële positie is de vereiste dekkingsgraad ultimo 2019 vastgesteld als de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling. In de risicoparagraaf in de jaarrekening is de strategisch vereiste dekkingsgraad verder uitgewerkt.

Risicohouding en haalbaarheidstoets

De risicohouding van het Fonds is de mate waarin het Fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstelling van het Fonds te realiseren en de mate waarin het Fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het Fonds. Samenvattend kan de risicohouding (en het daaruit voortvloeiende dynamisch strategisch beleggingsbeleid) van het Fonds bestempeld worden als behoudend. Onnodige risico's worden voorkomen om de kans op bijstortingen te beperken. Tegelijkertijd wordt naar voldoende verwacht rendement gestreefd om in combinatie met het sterke financieringsbeleid invulling te geven aan de noodzaak om het vereist vermogen te bereiken.

Korte termijn risicohouding

Het Fonds heeft op basis van de strategische beleggingsmix uit de ALM-studie de risicohouding van het Fonds voor de korte termijn afgeleid. Deze komt tot uitdrukking in de hoogte van het Vereist Vermogen (VV) (exclusief de beschikbare premieregeling) en een bandbreedte daarvoor, omdat het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes. Het korte termijn risico, gemeten door middel van het Vereist Vermogen bij de strategische beleggingsportefeuille, bedraagt per 31 december 2019 113,2%. Het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes 112,7% en 123,7%. Het bestuur heeft de risicohouding vanaf 1 januari 2020 voor de korte termijn vastgesteld tussen 112% en 123%. De bandbreedtes zijn berekend op basis van de rentestand per 30 juni 2015. Per kwartaal monitort het pensioenfonds of het VV zich binnen de afgesproken bandbreedtes bevindt. Bij een overschrijding van deze bandbreedte dient het bestuur het beleid aan te passen of in overleg met sociale partners over de bandbreedte.

Lange termijn risicohouding

Jaarlijks voert het Fonds vóór 1 juli de haalbaarheidstoets uit. Dit is een toets op de 'haalbaarheid' van de ambities van het Fonds: voldoen de resultaten aan de vastgestelde ondergrenzen.

De hiernavolgende tabel vat de resultaten van de haalbaarheidstoets 2019 en de normstelling door het bestuur samen:

	Risicohouding (lange termijn)	2018	2019	
Toetsing pensioenresultaat	Ondergrens	Resultaat	Resultaat	Voldaan?
Vanuit feitelijke financiële positie				
Mediaan	60,0%	79,2%	79,0%	Ja
Slecht weer	55,3%	61,3%	61,4%	Ja
Relevante afwijking t.o.v. mediaan in slecht weer scenario	30,0%	22,6%	22,3%	Ja

Het belangrijkste resultaat van de haalbaarheidstoets voor het Fonds is dat het verwachte pensioenresultaat op Fondsniveau 79% bedraagt. Dit betekent dat het pensioen van deelnemers naar verwachting 21% aan koopkracht verliest. Dit resultaat is in lijn met de opzet van het type pensioentoezegging. Voor het pensioenfonds geldt namelijk dat gedurende de pensioenopbouw het koopkrachtbehoud 100% is (vanwege eindloonregeling). Het koopkrachtverlies ontstaat in de inactieve periode omdat het Fonds geen toeslagenbeleid kent.

Aangezien het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de gestelde ondergrens van 60% ligt en de maximale afwijking voor het pensioenresultaat op fondsniveau in het 'slecht weer scenario' binnen de gestelde bandbreedte van 30% uitkomt, voldoet het Fonds aan de criteria van de haalbaarheidstoets.

Analyse van het resultaat

De stijging van de dekkingsgraad van 1,0%-punt in 2019 volgt uit het positieve resultaat van 15.450 in het boekjaar. In 2018 was er een negatief resultaat van 11.808.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie over 2019 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van marktwaarde. De kostendeekkende premie op marktwaarde bedraagt 26.683 en aangezien het Fonds de kostendeekkende premie bij de aangesloten werkgevers in rekening brengt is de feitelijke premie gelijk aan de kostendeekkende premie op marktwaarde van 26.683.

De feitelijk betaalde premie en de zuivere kostendekkende premie kunnen als volgt uitgesplitst worden.

- Actuarieel benodigd	19.793
- Risicopremies	2.296
- Opslag in stand houden vereist vermogen	3.062
- Vrijval Excassokosten	-53
- Opslag voor uitvoeringskosten	1.585
	26.683

Winstdeling voormalige herverzekeraar CB Achmea

De herverzekeringsovereenkomst van het pensioenfonds voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met CB Achmea is eind 2016 afgelopen. In het contract met CB Achmea is een winstdeling opgenomen. De winstdeling kan definitief vastgesteld worden aan het einde van de twee jaar durende uitlooperperiode voor het arbeidsongeschiktheidsrisico. Dit is per 31 december 2018. Voorlopig is de winstdeling vastgesteld op EUR 7,5 miljoen. Het Fonds heeft daar in 2017 al een voorschot op ontvangen van EUR 3,9 miljoen. Het resultaat van de winstdeling is in 2016 verantwoord. In 2019 zijn, net als in 2018 en 2017, alleen de aanpassingen op de voorlopige winstdeling verwerkt.

Met ingang van 1 januari 2017 heeft het Fonds een herverzekering bij ElipsLife zonder winstdeling.

Gebeurtenissen na balansdatum

Coronacrisis

In het voorjaar van 2020, na balansdatum maar voor het opmaken van de jaarrekening, is de coronacrisis uitgebroken. Als gevolg van de crisis is er een bijzondere situatie ontstaan. De waarde van de beleggingen is hierdoor gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad is gedaald.

Wij zijn er voor verantwoordelijk dat kritische processen zoals het verzorgen van uitkeringen blijvend worden uitgevoerd. Om dat te kunnen garanderen hebben wij met onze uitbestedingspartijen direct maatregelen getroffen conform RIVM-richtlijnen en adviezen van de overheid. Daarbij worden tot op heden de pensioenuitkeringen maandelijks uitgevoerd conform de gebruikelijke procedure. Het pensioenfonds werkt nog steeds met de huidige governance en heeft geen apart crisisteam ingesteld. Wel wordt er vergaderd via Webex. De coronacrisis heeft dus op verschillende manieren impact op ons pensioenfonds. Het coronavirus is van grote invloed op de financiële markten. In het eerste kwartaal van 2020 zijn de aandelenbeurzen met ongeveer 20% gedaald. Ook is in dezelfde periode de rente onder druk komen te staan. Beide ontwikkelingen hebben de dekkingsgraad van Pensioenfonds Abbott Nederland fors doen dalen. De dekkingsgraad (beleidsdekkingsgraad) was in 2020 per eind januari 110,8% (111,5%), per eind februari 107,04% (110,8%), per eind maart 102,7% (110,0%) en per eind april 105,58% (109,3%). Hier blijkt uit dat de financiële markten volatiel zijn als gevolg van de Coronacrisis. De belangrijkste factor blijft de liquiditeit op markten. Het pensioenfonds volgt de steeds wisselende marktomstandigheden op de voet en houden bij het beheer van de portefeuille vast aan onze behoudende aanpak.

Inmiddels wordt duidelijk dat het coronavirus in 2020 een zware stempel zal drukken op de economische ontwikkelingen. Het bestuur zal zich het komend jaar ten volle inzetten om de belangen van de deelnemers ook in deze onzekere tijden zo goed mogelijk te waarborgen. Vanwege de aanhoudende onzekerheden ten aanzien van de ontwikkeling van de rente en de effectenbeurzen is het niet mogelijk een betrouwbare inschatting te maken van de effecten van de crisis op de financiële prestaties en positie van het fonds voor de rest van 2020. Voor actuele informatie wordt daarom naar de website van het pensioenfonds verwezen.

Toekomstparagraaf

Haalbaarheidstoets en financiële positie

In 2020 wordt de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. De deadline voor het uitvoeren van de haalbaarheidstoets is 1 juli 2020.

Het pensioenfonds heeft in december 2019 vanwege de financiële positie een herstelplan ingediend bij DNB. Ondanks de huidige financiële positie loopt het pensioenfonds op koers om binnen de wettelijke gestelde termijn van tien jaar het vereist eigen vermogen te bereiken.

Relatiegesprek met DNB

Op 21 april 2020 heeft een delegatie van het bestuur een relatiegesprek met DNB gehad.

Wet Digitale Overheid

Hoewel de wet nog niet aangenomen is door het parlement, is het bestuur in samenspraak met AZL en NNIP bezig met het aanpassen van de inlogsystemen door gebruik te maken van erkende digitale authenticatiemiddelen zoals DigiD.

Ontwikkelingen en aandacht bestuur 2020

In 2020 zal het bestuur tevens aandacht besteden aan:

- ontwikkelingen rond het pensioenakkoord en de financiële gevolgen voor alle stakeholders;
- verdere implementatie IORP II en het IT beleid.

Vastgesteld te Zwolle, 25 juni 2020

C.M.A. Merison
(secretaris)

J.M. Negro
(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

V.M. Willemsen

Externe contacten

Het bestuur werkt in 2019 samen met de volgende externe partijen:

Accountant	Mazars Accountants N.V. te Rotterdam
Adviserend Actuaris	AZL N.V. te Heerlen
Beleggingsadviseur	Mercer Nederland B.V. te Amsterdam
	Cardano Risk Management B.V. te Rotterdam (tot 1 oktober 2019)
	Huub van Capelleveen (vanaf 1 oktober 2019)
Certificerend Actuaris	Milliman Pensioenen te Amsterdam
Deelnemers- en financiële administratie	AZL N.V. te Heerlen
Uitvoering DC regeling	NN Investment Partners B.V. te Den Haag
Risicoherverzekering	ElipsLife A.G.
Vermogensbeheer	BMO Global Asset Management en externe vermogensbeheerders
Custodian	Northern Trust
Bestuursondersteuning	Montae & Partners B.V. te Rijswijk
Compliance officer	GBA Accountants te Den Haag
Visitatiecommissie	Stichting Intern Toezicht Pensioen te Rijswijk

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Geacht bestuur,

Inleiding

Het wettelijk kader, de statuten en de reglementen van Pensioenfonds Abbott (SPAN) bepalen de opdracht en de taak van het verantwoordingsorgaan (VO). De bevoegdheden, zoals vastgelegd in de statuten en het reglement VO houden onder ander in dat het VO jaarlijks een oordeel geeft over:

- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie zoals de notulen van de bestuursvergaderingen;
- het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar;
- beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben;
- naleving van de Code Pensioenfonds.

Het VO heeft het SPAN bestuur beoordeeld naar aanleiding van het concept jaarverslag 2019. De onderdelen waarop het VO dit oordeel baseert zijn overeenkomstig aan voorgaande jaren.

In 2019 heeft het VO advies uitgebracht (in vergadering als wel schriftelijk) over:

- feitelijke premie- en premiecomponenten;
- beloningsbeleid;
- communicatie beleidsplan.

Het VO is vanaf de start betrokken geweest bij de totstandkoming van dit jaarverslag. Het actuariael verslag en het bestuursverslag zijn tijdig ontvangen, evenals de opmerkingen van de accountant. Het concept certificerend actuariael rapport is tijdens het technisch jaarwerkoverleg besproken.

Met het VO hebben we vooraf aan het technisch jaarwerkoverleg contact gehad om de stukken te kunnen beoordelen. Alle vragen zijn verzameld en deze zijn tijdens het technisch jaarwerkoverleg op 25 mei 2020 beantwoord.

Het VO bestond afgelopen jaar uit:

Maurice Raven, voorzitter,	namens werknemers, t/m 30-06
Jaap Verweij, voorzitter,	namens werknemers
Jaap Zandstra, secretaris,	namens gepensioneerden
Bert Kemperman,	namens werknemers
Bertho van den Berg,	namens werknemers
Maaïke Cronenberg,	namens werknemers, t/m 30-06
Ellis Minnesma,	namens werkgever, t/m 30-06
Esther von Weiler van Hartingsveldt,	namens werkgever vanaf 01-07

Liibaan Mohamed, namens werknemers vanaf 01-07
Pim Klap, namens werknemers vanaf 01-07

In 2019 liep de termijn af van:

- Maurice Raven, namens werknemers;
- Maaïke Cronenberg, namens werknemers;
- Ellis Minnesma, namens werkgever.

Gedurende het jaar 2019 zijn een drietal leden van het VO uit het VO gegaan. Vanuit de werknemers hebben zich twee kandidaten gemeld. Namens de werknemers zijn Liibaan Mohamed en Pim Klap door het bestuur benoemd en namens de werkgever is Esther von Weiler van Hartingsveldt benoemd. Het VO is nog steeds in voldoende mate divers samengesteld.

Bevindingen

Commissievergaderingen.

In 2019 heeft het VO, net als in 2018, als toehoorder deelgenomen aan de commissievergaderingen:

- Risicomanagementcommissie is 1 keer bij elkaar geweest;
- Beleggingscommissie is 4 keer bij elkaar geweest;
- Communicatie commissie is 1 keer bij elkaar geweest;

Het VO heeft het bijwonen aan deze bijeenkomsten als prettig ervaren.

Financiële positie & premiebeleid

De actuele dekkingsgraad is gedurende het jaar gestegen van 112,0% naar 113,0%.

De stijging is het voornamelijk gevolg van een stijging van de beleggingen.

De beleidsdekkingsgraad daalde van 115,7% naar 111,8%.

De vereiste dekkingsgraad is 113,2% (in 2018: 114,1%).

Er is in 2019 geen wijziging in het premiebeleid geweest. Daarnaast zijn er geen ingrepen in de hoogte van de pensioenuitkeringen doorgevoerd en staan deze ook niet gepland. De ontwikkeling van de dekkingsgraad is in zeker opzicht teleurstellend. SPAN heeft eind 2019 een herstelplan ingediend.

Beleggingsbeleid

In 2014 is een dynamisch rente-afdekkingsbeleid gestart. De verwachting is dat de kans dat de rente verder zal dalen lager is dan de kans dat de rente zal stijgen. In 2019 is de rente echter laag gebleven. Het bestuur volgt de ontwikkelingen periodiek, maar ziet nog geen reden om af te wijken van dit beleid.

Een groot deel van het vermogen is belegd in producten met een laag risico. Het VO kan zich hierin goed vinden, met name omdat er geen indexatie-ambitie is.

Toeslagenbeleid

Het VO erkent dat het toeslagenbeleid op dit moment geen onderdeel vormt van de pensioenregeling.

Opleiding

Het VO beschikt over een toereikende kennis- en opleidingsniveau voor het adequaat uitoefenen van haar taak. In 2019 zijn een aantal leden van het VO naar diverse bijeenkomsten geweest, dit betreft bijeenkomsten van Montae, alsmede de Pensioenfederatie.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten per deelnemer zijn gedaald van 657 euro in 2018 naar 580 euro in 2019, indien de slapers worden meegenomen zijn de kosten gedaald van 400 euro naar 357 euro per deelnemer. De kosten per deelnemer zijn gedaald met bijna 12%, kosten voor vermogensbeheer is met bijna 11% gestegen.

Het VO wil graag geïnformeerd blijven over wijzigingen en achtergrond van de wijzigingen in uitvoeringskosten per deelnemer in 2020.

Professionaliteit & functioneren van het bestuur

De samenwerking tussen het bestuur en het VO wordt door het VO als voldoende ervaren. De betrokkenheid bij de verschillende commissies werd ook als prettig ervaren.

Het VO is tevreden met wederom een goed leesbaar jaarverslag.

Eindoordeel

Het VO is voldoende door het bestuur geïnformeerd om een oordeel te kunnen vormen over de stand van zaken en is van mening dat:

- Het handelen van het bestuur in 2019 in overeenstemming met de statuten en reglementen is geweest.
- Het bestuur erin is geslaagd om belangen van alle stakeholders voldoende te behartigen.

Het VO is tevreden over de verantwoording die het bestuur heeft afgelegd en heeft getoetst dat het beleid goed is uitgevoerd. Het VO geeft een positief oordeel over het functioneren van het bestuur over het jaar 2019.

Met vriendelijke groet,

Namens het verantwoordingsorgaan,

Bert Kempenaar
Secretaris

Jaap Zandstra
Voorzitter

Reactie van het bestuur op het oordeel 2019 van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van SPAN is blij met het positieve oordeel dat het verantwoordingsorgaan heeft uitgesproken over het functioneren van het bestuur in 2019. Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan hiervoor. Het verantwoordingsorgaan geeft aan dat de samenwerking met het bestuur in 2019 als voldoende wordt beoordeeld. Het bestuur spreekt de wens uit dat ook in de toekomst op een plezierige en constructieve wijze samengewerkt wordt met het verantwoordingsorgaan. Het bestuur waardeert de actieve inbreng van het verantwoordingsorgaan bij de totstandkoming van het jaarverslag. Deze betrokkenheid heeft ook bijgedragen aan het resultaat van een goed leesbaar verslag.

Per 1 juli 2019 zijn drie ervaren VO-leden, namelijk Maurice Raven (voorzitter), Ellis Minnesma en Maaïke Cronenberg afgetreden. Het bestuur dankt hen voor hun inzet voor het pensioenfonds.

Het verantwoordingsorgaan wil graag geïnformeerd blijven over wijzigingen en achtergrond van de wijzigingen in uitvoeringskosten per deelnemer in 2020. Het bestuur zal het verantwoordingsorgaan blijven informeren over de uitvoeringskosten per deelnemer in 2020.

Verslag van de Visitatiecommissie

Samenvatting (voor het jaarverslag)

Overeenkomstig de door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het pensioenfonds) aan Stichting Intern Toezicht Pensioen (hierna te noemen: Stichting ITP) verleende opdracht tot een visitatie, hebben de visiteurs van Stichting ITP het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch gezien.

De visitatiecommissie heeft zich bij de uitvoering van haar taak gebaseerd op relevante wet- en regelgeving, waaronder de Code Pensioenfonds. Tevens heeft zij gebruik gemaakt van de aanbevelingen die de beroepsorganisatie Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP) heeft vastgelegd in de VITP-Toezichtcode.

Bij het uitvoeren van de visitatieopdracht hebben de visiteurs de volgende taken vervuld:

- het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en –processen en de checks en balances binnen het pensioenfonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur het pensioenfonds aanstuurt;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met de risico's op de langere termijn.

Bij de visitatie concentreerden de visiteurs zich met name op de volgende gebieden:

1. Bestuurlijke besluitvorming
2. Governance
3. Financieel-economisch management
4. Vermogensbeheer
5. Communicatie
6. Uitbesteding
7. Risicomanagement.

Op basis van de beoordeling doen de visiteurs de volgende aanbevelingen aan het bestuur:

1. De visitatiecommissie adviseert in de notulen duidelijk naar voren te laten komen welke elementen een rol hebben gespeeld in het besluitvormingsproces en herhaalt de aanbeveling om ook in de notulen telkens consequent te laten zien of een besluit zich in de beeldvormende, oordeelsvormende of besluitvormende fase bevindt.
2. Ben kritisch en terughoudend met het nemen van besluiten per e-mail. Een goede discussie scherpt de geesten en komt besluitvorming ten goede.
3. Verhoog het strategisch gehalte van zowel de jaarkalender als van de vergaderingen.
4. Overweeg het opnemen van een gewogen stemverhouding in de pensioenfondsdocumenten zodat wordt voorzien in perioden waar tijdelijk geen sprake is van een feitelijke personele paritaire samenstelling.
5. Ben alert op het bestuurscontinuïteitsrisico en overweeg daarbij of het paritaire model nog het meest geschikte is.
6. Overweeg het aantal daadwerkelijke vergaderingen uit te breiden waardoor het aantal vergaderstukken inclusief de omvang daarvan beter behapbaar wordt en tevens tijd beschikbaar komt om meer strategische pensioenonderwerpen te bespreken.
7. De overall financiële positie van het pensioenfonds, ook in de context van de coronavirus, is veel onzekerder geworden. Het is tevens onduidelijk tot welke besluiten de pensioendiscussie leidt. Het lijkt verstandig dat de financiële strategie opnieuw

beoordeeld wordt en een hogere prioriteit krijgt (zie verwijzing naar ALM in hoofdstuk 9). Het bestuur blijft berichten (in het concept jaarverslag 2019) dat geen veranderingen in de nabije toekomst zijn te verwachten.

8. Zorg dat de resultaten van de ALM 'light' voldoende richting geven voor het opnieuw beoordelen en herijken van het beleggingsbeleid.
9. Er zijn veel veranderingen in de samenstelling van de BC geweest en naar verwachting volgen er nog meer. Het lijkt verstandig om de samenstelling opnieuw te beoordelen in de context van countervailing power en ook in relatie tot het bestuur, waar de statutair voorzitter expertkennis op beleggingsterrein heeft.
10. Rond de activiteiten die samenhangen met de bevindingen van de DNB over de DC-regeling zo spoedig mogelijk af zodat aan een deelnemer het pessimistische scenario's kan worden gecommuniceerd.
11. Besteed in 2020 aandacht aan actuele onderwerpen in relatie tot en de gevolgen voor het pensioenfonds (bijv. coronacrisis, ontwikkelingen rond het pensioenakkoord).
12. Rond het onderwerp IT-risico bij uitbestedingspartners en de beheersing daarvan af en leg dit vast in een rapportage. DNB zal in 2020 haar aandacht richten op wendbaarheid van IT-systemen, datakwaliteit en cyberrisico's. Het is aan te bevelen om deze onderwerpen, met name bij de uitbestedingspartners, in dit document mee te nemen.
13. Zet in 2020 de eerste stappen naar de periodieke eigenrisicobeoordeling (ERB), ook als voorbereiding op een eventuele ALM-studie.
14. Overweeg een meer gedetailleerde verslaglegging van de vergaderingen van risicomanagementcommissie. Het belang dat toezichthouders geven aan risicomanagement vraagt om een volledige documentatie van aanbevelingen en besluiten en de onderbouwing daarvan.
15. Draag zorg voor een tijdige aanmelding van de sleutelfunctiehouders bij DNB.

Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2019

Het bestuur van SPAN heeft kennis genomen van het visitatierapport over het jaar 2019 en de daarin opgenomen aanbevelingen aan het bestuur. Allereerst wil het bestuur de visitatiecommissie bedanken voor het aanvaarden van de opdracht tot visitatie en voor de verrichte werkzaamheden.

De visitatiecommissie heeft in haar rapportage van 8 mei 2020 een aantal bevindingen gedaan. Door de huidige omstandigheden heeft er geen bijeenkomst plaatsgevonden tussen een delegatie van het bestuur en de visitatiecommissie. De rapportage is gebaseerd op de aangeleverde documenten en de opmerkingen van het bestuur op de concept rapportage.

Het bestuur wil de visitatiecommissie danken voor de wijze waarop de visitatiecommissie tot haar bevindingen is gekomen en waardeert het dat de visitatiecommissie tot een aantal concrete aanbevelingen is gekomen.

De bevindingen en aanbevelingen worden in het derde kwartaal van 2020 besproken binnen het bestuur waarbij per bevinding of aanbeveling gemotiveerd zal worden aangegeven hoe hier opvolging aan zal worden gegeven. Dit zal dan worden teruggekoppeld aan de visitatiecommissie. In het jaarverslag 2020 zal over de opvolging worden gerapporteerd.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Zakelijke waarden	154.877	116.423
Vastrentende waarden	314.504	248.461
Overige beleggingen	185	539
	469.566	365.423
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Onroerende zaken	11	14
Zakelijke waarden	13.791	9.220
Vastrentende waarden	16.941	15.663
Overige beleggingen	495	491
	31.238	25.388
Vorderingen en overlopende activa [3]	8.899	10.316
Liquide middelen [4]	4.676	5.801
Totaal activa	514.379	406.928

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves		
Algemene reserve [5]	58.961	43.511
	58.961	43.511
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	422.327	335.575
Overige technische voorzieningen [7]	1.453	1.452
	423.780	337.027
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [8]	31.238	25.388
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	400	1.002
Totaal passiva	514.379	406.928

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	319	317
Indirecte beleggingsopbrengsten	81.542	-3.980
Kosten van vermogensbeheer	-161	-163
	81.700	-3.826
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]		
Indirecte beleggingsopbrengsten	4.525	-314
	4.525	-314
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [12]	26.683	24.323
Premiebijdragen voor risico deelnemers [13]	2.090	1.991
Saldo van overdrachten van rechten [14]	-699	1.014
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers [15]	-765	-796
Pensioenuitkeringen [16]	-2.692	-2.485
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [17]		
Pensioenopbouw	-20.189	-17.599
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	829	835
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.677	2.469
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	53	49
Wijzigen marktrente	-73.839	-18.642
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	706	-985
Wijziging actuariële grondslagen	3.617	3.447
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-606	-1.213
	-86.752	-31.639

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2019	2018
Mutatie overige technische voorzieningen [18]	-1	762
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [19]	-5.850	-881
Herverzekering [20]	-1.616	1.159
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [21]	-1.165	-1.228
Overige baten en Lasten [22]	-8	112
Saldo van baten en lasten	15.450	-11.808
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	15.450	-11.808
	15.450	-11.808

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	25.251	25.103
Uitkeringen uit herverzekering	2.843	715
Overgenomen pensioenverplichtingen	365	1.825
Overige	0	119
	28.459	27.762
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-2.689	-2.480
Overgedragen pensioenverplichtingen	-953	-849
Premies herverzekering	-2.296	-2.159
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.208	-1.252
Overige	-8	-6
	-7.154	-6.746
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	319	317
Verkopen en aflossingen beleggingen	0	0
	319	317
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-22.601	-17.640
Kosten van vermogensbeheer	-148	-117
	-22.749	-17.757
Mutatie liquide middelen	-1.125	3.576
Saldo liquide middelen 1 januari	5.801	2.225
Saldo liquide middelen 31 december	4.676	5.801

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het doel van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland, statutair gevestigd te Zwolle (hierna "het Fonds") is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het Fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze regeling voor arbeidsongeschikte deelnemers is aflopend. Het Fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van een aangesloten ondernemingen. Deze ondernemingen zijn opgenomen onder de karakteristieken van het Fonds.

Het KvK-nummer van het Fonds is 05070105.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's, tenzij anders is aangegeven.

De jaarrekening is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling. Voor de impact van COVID-19 op het pensioenfondse wordt verwezen naar de sectie 'Gebeurtenissen na balansdatum' in de jaarrekening.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaglegging

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder RJ610 Pensioenfondsen.

Het bestuur heeft op 25 juni 2020 de jaarrekening opgemaakt.

Algemeen

Beleggingen en technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. Schattingen hebben voornamelijk betrekking op de technische voorzieningen en de onder overige schulden opgenomen nog te betalen kosten.

Schattingswijzigingen

Per 31 december 2019 wordt er een nieuwe ervaringssterfte gehanteerd voor het fonds. De overstap naar de nieuwe ervaringssterfte is in 2019 verantwoord als een schattingswijziging. Dit heeft een verlagend effect op de hoogte van de technische voorziening van € 3.617. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening is in 2019 als mutatie in het resultaat verwerkt.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking, worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Van de gehanteerde valutakoersen is de US dollar de belangrijkste valutakoers.

Beleggingen

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen, worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Beleggingen voor risico pensioenfonds en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd de per balansdatum geldende beurskoersen. Niet-beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van ontstaan van de winstdeling. Dit betekent dat er in de uitlooperperiode een inschatting wordt gemaakt van de te verwachten winstdeling.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

De algemene reserve dient als algemene buffer om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Hierbij valt te denken aan nadelige technische resultaten en tegenvallers in de beleggingsopbrengsten die niet door een risicoreserve (indien aanwezig) kunnen worden opgevangen.

Jaarlijks wordt het resultaat van het Fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente.

Bij de berekening van de technische voorzieningen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Daarnaast wordt bij de berekening van de technische voorzieningen rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De belangrijkste grondslagen voor de bepaling van de technische voorzieningen zijn:

- Overlevingstafels: AG prognosetafel 2018 (startjaar 2020).
- Marktrente: rentetermijnstructuur DNB.
- Opslag voor excassokosten: 2,0% van de technische voorzieningen.
- Voorziening toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers: contante waarde van de vrijgestelde pensioenopbouw volledig in voorziening opgenomen.
- Gehuwdheid: Voor pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem, met een gehuwdheidsfrequentie van 100%. Na pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem. Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 5% op de contante waarde van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerden.
- Leeftijdverschil: Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld. Het leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen is op 3 jaar gesteld (mannen ouder dan vrouwen).

De technische voorzieningen zijn gelijk aan de contante waarde van de aan achterliggende jaren toe te rekenen pensioenaanspraken vermeerderd met 2,0% voor toekomstige excassokosten.

De overlevingskansen zijn afgeleid uit de AG Prognosetafel 2018. Op deze kansen zijn leeftijd- en inkomensafhankelijke correctiefactoren van toepassing, waarbij de correctietabel "Mercer model 2019 correctietafel Hoog" wordt gehanteerd.

Bij de vaststelling van de contante waarden wordt gebruik gemaakt van de bovenstaande sterftegrondslagen en rekenrente.

Voor de arbeidsongeschikte deelnemers wordt opgenomen de contante waarde van de op balansdatum in de toekomst nog uit te betalen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de premievrijstelling van de toekomstig op te bouwen aanspraken.

Overige technische voorzieningen

Voorziening uitloopriscio

Met ingang van het boekjaar 2009 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitloopriscio met betrekking tot arbeidsongeschiktheid (voorziening uitloopriscio). Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen.

Omdat het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig is verzekerd is er een vordering opgenomen voor hetzelfde bedrag als de voorziening.

Technische voorzieningen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorzieningen voor risico deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

De voorziening beschikbare premie module en vrijwillige bijspaar module muteert jaarlijks door toevoeging c.q. onttrekking van door deelnemers gespaarde bedragen alsmede het behaalde rendement. Deze voorziening komt volledig voor rekening en risico van de deelnemers.

Beleggingsopbrengsten

Onder deze post zijn de directe en indirecte beleggingsopbrengsten verantwoord, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer. Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rente, dividend en soortgelijke opbrengsten. De indirecte beleggingsopbrengsten omvatten de gerealiseerde en ongerealiseerde waardemutaties en valutaresultaten.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

De bijdragen zijn berekend op basis van het financieringssysteem zoals beschreven in de uitvoeringsovereenkomst berekend tegen de DNB-rentetermijnstructuur primo van het jaar.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten, met uitzondering van de kosten voor vermogensbeheer, komen ten laste van de werkgevers.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfond

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/Verstrekkingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koersverschillen	Niet-gerealiseerde koersverschillen	Stand ultimo 2019
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	116.423	9.655	0	0	28.799	154.877
	116.423	9.655	0	0	28.799	154.877
Vastrentende waarden						
Obligaties	248.461	13.300	0	0	52.743	314.504
	248.461	13.300	0	0	52.743	314.504
Overige beleggingen						
Overige beleggingen	539	-354	0	0	0	185
	539	-354	0	0	0	185
Totaal beleggingen voor risico pensioenfond	365.423	22.601	0	0	81.542	469.566

Ultimo 2019 heeft Stichting Pensioenfond Abbott Nederland geen gestelde zekerheden (collateral) aan tegenpartijen verstrekt. Binnen de beleggingsfondsen waarin SPAN participeert is wel onderpand ten behoeve van derivaten verstrekt.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in de bij het Pensioenfond aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Onderstaande verdeling is o.b.v. Look Through.

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2019
Zakelijke waarden	154.877	0	0	154.877
Vastrentende waarden	274.659	39.845	0	314.504
Overige beleggingen	185	0	0	185
Totaal belegd vermogen	429.721	39.845	0	469.566

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2018
Zakelijke waarden	116.422	0	0	116.422
Vastrentende waarden	253.174	-4.670	0	248.504
Overige beleggingen	497	0	0	497
Totaal belegd vermogen	370.093	-4.670	0	365.423

De vastrentende waarden op basis van het LDI-beleggingsfonds bestaan uit discretionaire staatsobligaties (2019: 24.309; 2018: 131.380), intrest rate swaps (2019: 39.845; 2018: -4.670) en liquiditeiten (2019: 187.643; 2018: 77.572).

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggings- resultaten	Stand ultimo 2019
Onroerende zaken					
Vastgoed beleggingsfondsen	14	1	-7	3	11
	14	1	-7	3	11
Aandelen					
Zakelijke waarden beleggingsfondsen	9.220	2.646	-535	2.460	13.791
	9.220	2.646	-535	2.460	13.791
Vastrentende waarden					
Vastrentende waarden beleggingsfondsen	15.663	2.415	-3.163	2.026	16.941
	15.663	2.415	-3.163	2.026	16.941
Overige beleggingen					
Overige beleggingen	491	5.857	-5.889	36	495
	491	5.857	-5.889	36	495
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	25.388	10.919	-9.594	4.525	31.238

De aankopen en de verkopen bevatten ook switches tussen de beleggingscategoriën. De omvang van deze switches is € 8.829. De zuivere stortingen in en onttrekkingen uit de regeling zijn € 2.090 respectievelijk € 765.

	2019	2018
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	746	0
Claims op herverzekeraar	6.262	8.456
Vordering uit hoofde van herverzekerde Voorziening uitlooprisico	1.453	1.452
Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	438	408
Totaal vorderingen en overlopende activa	8.899	10.316
<p>Alle vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar.</p> <p>De claims op de herverzekeraars bevat de claims in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid op ElipsLife over 2019 (€ 2.624) en een raming op de winstdeling van € 3.569 bij Centraal Beheer. Het betreft een herverzekeringsvorm op basis van kapitalen. Daarnaast bevat deze post de lopende uitkeringen met ASR (€ 69).</p> <p>Bij de vaststelling van de technische voorzieningen wordt rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitlooprisico ten aanzien van arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen. Omdat het fonds het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig heeft herverzekerd bij Centraal Beheer wordt voor ditzelfde bedrag een vordering opgenomen.</p>		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	4.676	5.801
	4.676	5.801
<p>De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.</p>		

Passiva**Algemene reserve**

[5] Stand per 1 januari
Saldobestemming boekjaar

2019**2018**

43.511

55.319

15.450

-11.808

Totaal eigen vermogen**58.961****43.511**

Het minimaal vereist vermogen bedraagt

473.680

104,1%

377.196

104,1%

Het vereist vermogen bedraagt

515.295

113,2%

413.541

114,1%

De dekkingsgraad is

113,0%

112,0%

De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

In Q3 2019 is het pensioenfonds in een tekortsituatie beland. Het pensioenfonds is verplicht om een herstelplan in te dienen en jaarlijks te actualiseren. Het herstelplan moest uiterlijk 31 december 2019 bij DNB worden ingediend. Uit het herstelplan bleek dat het Fonds naar verwachting ultimo 2021 al uit herstel is. Het fonds is in staat zelf te herstellen, er zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Vanuit het herstelplan is af te leiden dat het herstel voornamelijk voortkomt uit:

- verwachte beleggingsrendementen;
- positief effect van de solvabiliteitsopslag in de premie.

Op 10 maart 2020 heeft DNB ingestemd met het ingediende herstelplan.

Technische voorzieningen**[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds**

Stand per 1 januari

335.575

303.936

Het verloop van de voorziening is als volgt:

- Pensioenopbouw
- Indexering en overige toeslagen
- Rentetoevoeging
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten
- Wijzigen marktrente
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten
- Wijziging actuariële grondslagen
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

20.189

17.599

0

0

-829

-835

-2.677

-2.469

-53

-49

73.839

18.642

-706

985

-3.617

-3.447

606

1.213

Stand per 31 december

422.327**335.575**

	2019	2018
De benodigde rentetoevoeging is gebaseerd op de 1-jaarsrente van -0,24%.		
In de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is een kostenopslag van 2% opgenomen.		
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
– Actieve deelnemers	261.047	204.401
– Gewezen deelnemers	105.067	83.352
– Pensioengerechtigden	56.213	47.822
	422.327	335.575
[7] Overige technische voorzieningen		
<i>Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid</i>		
Stand per 1 januari	1.452	2.214
Mutatie via staat van baten en lasten	1	-762
Stand per 31 december	1.453	1.452
Totaal technische voorzieningen	423.780	337.027
[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	25.388	24.507
Stortingen	2.090	1.991
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	-765	-796
Rendement	4.525	-314
Stand per 31 december	31.238	25.388
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Ondernemingen	0	687
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	121	141
Belastingen en sociale premies	61	58
Schulden inzake kosten van vermogensbeheer	73	83
Schulden uit hoofde van waardeoverdrachten	138	27
Lopende intrest	7	6
	400	1.002
Alle schulden hebben een looptijd van korter dan één jaar.		

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Er zijn meerjarige contracten met de vermogensbeheerder en de administrateur afgesloten. Deze contracten zijn jaarlijks opzegbaar.

Er is een intraday kredietfaciliteit ter hoogte van 150 overeen gekomen met ING Bank B.V.

Er is een overeenkomst afgesloten met Centraal Beheer om het arbeidsongeschiktheidsrisico en het overlijdensrisico te verzekeren. De overeenkomst loopt af op 31-12-2016. In deze overeenkomst is een winstdeling overeen gekomen. Er is een raming voor het restant van de winstdeling van 3,6 miljoen uit hoofde van deze winstdeling in de jaarrekening 2019 opgenomen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2019 stak het coronavirus (COVID-19) voor het eerst de kop op in China. In maart 2020 kreeg het ook stevige voet aan de grond in Europa en daarmee in Nederland. Om het virus in te dammen en de gezondheid van mensen te beschermen, hebben veel landen drastische maatregelen moeten nemen. Deze maatregelen raken het dagelijks leven van alle mensen.

De uitbraak van het coronavirus heeft ook economische gevolgen. Zowel grote als kleine bedrijven worden hard geraakt door deze crisis. De onzekerheid die dat met zich meebrengt, heeft gevolgen voor de financiële markt en daarmee voor de financiële positie van pensioenfondsen.

Het effect van de crisis rondom het coronavirus is niet te isoleren. We kunnen wel bekijken wat er met de dekkingsgraad van het pensioenfonds is gebeurd. Eind februari 2020 werd die nog nauwelijks geraakt door de coronacrisis. De dekkingsgraad van het fonds was toen 107,04%. Bij het vaststellen van de jaarrekening is de crisis nog niet ten einde. De dekkingsgraad eind april 2020 bedraagt 105,58%. Hoewel de coronacrisis niet de enige oorzaak van deze daling van 1,46%-punt hoeft te zijn, geeft dit wel een indicatie van de financiële impact op het pensioenfonds gedurende deze periode.

De waarde van de beleggingen in zakelijke waarden is in vergelijking met 31 december 2019 gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad is gedaald. Voor het uitkeren van pensioen is het vooralsnog niet nodig om beleggingen te verkopen.

Op dit moment is er veel onzekerheid en is het nog niet mogelijk om de financiële impact in 2020 op het pensioenfonds betrouwbaar vast te stellen. De financiële positie per 31 december 2019 en de continuïteit van het pensioenfonds worden hier niet door geraakt.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland hebben in 2019 een bestuursvergoeding en reiskostenvergoeding van in totaal 15 ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2019 had Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland geen personeelsleden in dienst.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Baten en lasten	2019	2018
[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen	205	185
Vastrentende waarden	149	158
Overige beleggingen	-4	-3
Subtotaal	350	340
Banken	-31	-23
Totaal directe beleggingsopbrengsten	319	317

	2019	2018
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Aandelen Bruto	29.020	-12.210
Kosten verwerkt in de koers	-221	-175
Aandelen Netto	28.799	-12.385
Vastrentende waarden	53.686	9.361
Kosten verwerkt in de koers	-943	-956
Vastrentende waarden Netto	52.743	8.405
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	81.542	-3.980
Kosten van vermogensbeheer		
Totale kosten vermogensbeheer	-1.352	-1.221
Kosten verwerkt in de koersen	1.164	1.131
Overige kosten	27	-73
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-161	-163
De kosten van het vermogensbeheer van de basisregeling zijn grotendeels verrekend met de beleggingsopbrengsten. De vermogensbeheerkosten bedragen in 2019 0,23%. De transactiekosten bedragen in 2019 0,06%.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfond	81.700	-3.826
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	3	-1
Zakelijke waarden	2.460	-543
Vastrentende waarden	2.026	236
Overige beleggingen	36	-6
	4.525	-314
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	4.525	-314

	2019	2018
[12] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	24.039	21.309
Pensioenpremie werknemers	2.644	2.990
Inkoopsommen	0	24
	26.683	24.323
De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal 29,4% (2018: 29,0%) van de corresponderende loonsom.		
Kostendeekkende premie	26.683	24.299
Feitelijke premie regulier	26.683	24.299
Feitelijke premie	26.683	24.299
De kostendeekkende en feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	19.793	17.583
– Risicopremies	2.296	2.154
– Opslag in stand houden vereist vermogen	3.062	3.358
– Vrijval Excassokosten	-53	-49
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.585	1.253
	26.683	24.299
[13] Bijdragen voor risico deelnemers		
Bijdrage Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	2.090	1.991
	2.090	1.991
In deze bijdragen is 201 opgenomen voor de Netto Pensioen regeling (2018: 184).		
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	365	1.825
Overgedragen pensioenverplichtingen	-1.064	-811
	-699	1.014
[15] Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers		
Onttrekkingen Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	-765	-796
	-765	-796

	2019	2018
[16] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-2.162	-1.944
Partnerpensioen	-474	-467
Wezenpensioen	-34	-39
Invalideitpensioen	-16	-19
Subtotaal	-2.686	-2.469
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-6	-16
Subtotaal	-6	-16
Totaal pensioenuitkeringen	-2.692	-2.485
<p>Het invalideitpensioen betreft deelnemers uit de oude regeling. De huidige arbeidsongeschiktheidsregeling wordt rechtstreeks door de ondernemingen uitgevoerd.</p>		
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen		
Pensioenopbouw	-20.189	-17.599
Rentetoevoeging	829	835
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.677	2.469
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	53	49
Wijzigen marktrente	-73.839	-18.642
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	706	-985
Wijziging actuariële grondslagen	3.617	3.447
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-606	-1.213
	-86.752	-31.639
[18] Mutatie overige technische voorzieningen		
Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	-1	762
Totaal mutatie overige technische voorzieningen	-1	762

	2019	2018
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stortingen	-2.090	-1.991
Onttrekkingen	765	796
Rendement	-4.525	314
	-5.850	-881
[20] Herverzekering		
Premies herverzekering	-2.296	-2.159
Uitkeringen uit herverzekering	648	3.518
Winstdeling herverzekering Centraal beheer	0	609
Mutatie Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	32	-809
	-1.616	1.159
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-461	-518
Accountant (kosten voor het onderzoek van de jaarrekening)	-38	-36
Accountant (fiscaal advies)	-2	-3
Actuaris	-107	-105
Advieskosten Montae	-474	-496
Bestuur	-23	-21
Contributies en bijdragen	-32	-31
Overige kosten	-28	-18
	-1.165	-1.228
[22] Overige baten en lasten		
Vrijval spaarkapitalen	0	119
Diversen	-8	-7
	-8	112
Saldo van baten en lasten	15.450	-11.808

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van Baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds.
De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Resultaatbestemming 2019

	2019	2018
Algemene reserve	15.450	-11.808
	15.450	-11.808

Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten

	2019	2018
Wijziging rentetermijnstructuur	-77.535	-18.642
Beleggingsopbrengsten	86.249	-2.966
Premies	3.062	3.361
Waardeoverdrachten	7	29
Uitkeringen	-15	-16
Sterfte	-188	2.528
Arbeidsongeschiktheid	150	855
Reguliere mutaties	124	37
Wijziging actuariële grondslagen	3.604	3.447
Wijziging reglement	0	-434
Overige oorzaken	-8	-7
	15.450	-11.808

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuariel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (look-through-principe). In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de totale voorzieningen. Onder het nieuwe FTK wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat er beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is, wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden, gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans, komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2019 van 113,2% en 2018 van 114,1%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	11.285	1,5	13.787	2,5
Zakelijke waarden risico (S2)	46.941	10,3	37.639	10,3
Valutarisico (S3)	7.391	0,2	5.959	0,2
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	9.052	1,3	7.224	1,3
Verzekeringstechnisch risico (S6)	15.345	0,9	12.353	0,9
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-29.737		-26.098	
Vereist eigen vermogen	60.277	14,2	51.125	15,2
Effect toerekenen naar totale voorzieningen		-1,0		-1,1
	60.277	13,2	51.125	14,1
Aanwezige dekkingsgraad		113,0		112,0
Beleidsdekkingsgraad		111,8		115,7
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Vereiste dekkingsgraad		113,2		114,1

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2019 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds niet meer in een tekort verkeert. In boekjaar 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 111,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2018 van 115,7%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 3,9%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief rentederivaten) 1,2 (2018: 1,0)

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 25,2 (2018: 25,1)

Duratie van de pensioenverplichtingen 25,7 (2018: 25,1)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	22.687		22.687	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	11.870		11.402	
Renterisico	10.817	1,4	11.285	1,5
Afdekkingspercentage t.b.v. S1		52,3		50,3

Strategisch dekt het fonds, volgens het beleggingsmandaat, 60% van het renterisico van haar verplichtingen af. De renteafdekkingen zijn bepaald door het renterisico van de rentegevoelige beleggingen af te zetten tegen het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds. Het renterisico van de rentegevoelige beleggingen is vastgesteld gebruikmakende van de zuivere marktrente (i.e. swaprente), terwijl het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds is bepaald op basis van de DNB-rentetermijnstructuur. Doordat de verplichtingen op basis van de DNB-rentetermijnstructuur lager worden vastgesteld dan op de marktwaarde, wordt het afdekkingspercentage hier hoger bepaald dan op basis van de marktwaarde.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 10.817 (1,4%) en voor het strategisch renterisico 11.285 (1,5%).

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen- en vastgoedcategorieën getoond.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	139.304	89,9	104.863	90,1
Opkomende markten (Emerging markets)	15.573	10,1	11.559	9,9
	154.877	100,0	116.422	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 48.137 (10,7%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 46.941 (10,3%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luidt. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken, loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed naar valuta				
Euro	139.349	90,0	104.889	90,1
Amerikaanse dollar	1.620	1,0	924	0,8
Overige	13.908	9,0	10.609	9,1
	154.877	100,0	116.422	100,0
Vastrentende waarden naar valuta				
Euro	296.271	94,2	239.002	96,2
Amerikaanse dollar	0	0,0	0	0,0
Overige	18.233	5,8	9.502	3,8
	314.504	100,0	248.504	100,0
Totaal beleggingen naar valuta				
Euro	435.805	92,8	344.387	94,2
Amerikaanse dollar	1.620	0,3	924	0,3
Overige	32.141	6,9	20.111	5,5
	469.566	100,0	365.423	100,0

Strategisch dekt het fonds haar beleggingen voor 80,3% af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten, die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt 7.327 (0,2%) en voor het strategisch valutarisico 7.391 (0,2%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en loopt hierdoor ook geen risico op grondstoffenrisico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. De buffer voor het feitelijk grondstoffenrisico bedraagt 0 (0,0%) en voor het strategisch grondstoffenrisico risico 0 (0,0%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende-waardenportefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA-rating impliceert dat de vastrentende-waardenbelegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geïnclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	15.685	5,0	10.026	4,0
AA	81.960	26,1	69.844	28,1
A	139.103	44,2	106.387	42,8
BBB	18.415	5,9	12.718	5,1
Lager dan BBB	28.442	9,0	20.709	8,3
Geen rating	30.899	9,8	28.819	11,7
	314.504	100,0	248.504	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende-waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 8.549 (1,2%) en voor het strategisch kredietrisico van 9.056 (1,3%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 15.345 (0,9%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 15.345 (0,9%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per regio:</i>				
Europa	30.374	19,6	23.461	20,2
Noord-Amerika	92.915	60,0	68.161	58,5
Azië	25.721	16,6	19.761	17,0
Overige	5.867	3,8	5.039	4,3
	154.877	100,0	116.422	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	25.655	16,6	19.854	17,1
Informatietechnologie	26.684	17,2	17.278	14,8
Industriële ondernemingen	16.149	10,4	12.066	10,4
Niet-cyclische consumentengoederen	12.543	8,1	9.898	8,5
Cyclische consumentengoederen	16.560	10,7	12.108	10,4
Farmacie	18.545	12,0	14.375	12,3
Energie	7.978	5,2	7.112	6,1
Nutsbedrijven	5.141	3,3	3.982	3,4
Telecommunicatie	13.415	8,7	10.333	8,9
Basisindustrieën	7.282	4,7	5.714	4,9
Overige	4.925	3,2	3.702	3,2
	154.877	100,0	116.422	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	273.506	86,9	221.101	89,0
Noord-Amerika	16.223	5,2	14.224	5,7
Azië	7.545	2,4	4.266	1,7
Overige	17.230	5,5	8.912	3,6
	314.504	100,0	248.503	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden.

Staatsobligaties Duitsland	2.111	0,7	0	0,0
Staatsobligaties Nederland	4.862	1,5	0	0,0
Staatsobligaties Frankrijk	7.446	2,4	12.551	5,1

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Het actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer wordt afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 0 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 0 (0,0%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille lager dan 1% is.

Effect toerekenen naar totale voorzieningen

Om van de vereiste dekkinggraad voor risico fonds te geraken tot de vereiste dekkinggraad dient een aanpassing van -1,0%-punt toegevoegd te worden op basis van de feitelijke verdeling en een aanpassing van -1,0%-punt op basis van de strategische verdeling. Deze aanpassingen dienen gemaakt te worden omdat het fonds een technische voorziening voor risico deelnemers heeft.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in de bij het Pensioenfonds aangesloten ondernemingen.

Vastgesteld te Zwolle, 25 juni 2020

C.M.A. Merison
(secretaris)

J.M. Negro
(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

V.M. Willemsen

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland te Rijswijk is aan Milliman Pensioenen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.414.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven €72.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 van de Pensioenwet: het eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam, 25 juni 2020

drs. R. van der Meer AAG
verbonden aan Milliman Pensioenen B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna ook: "het pensioenfonds") te Zwolle gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland op 31 december 2019 en van de staat van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de staat van baten en lasten over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van het pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking gevolgen van de Coronacrisis

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel "Gebeurtenissen na balansdatum" op bladzijde 80 van de toelichting op de jaarrekening waarin het bestuur van het pensioenfonds uiteenzet wat haar inschatting is ten aanzien van de gevolgen van de Coronacrisis op het pensioenfonds. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.414.000. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit deze bepalend is bij de berekening van de (beleids-) dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens

onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 72.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan uit beleggingen in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen en derivaten.</p> <p>In de toelichting op de balans per 31 december 2019 heeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.</p> <p>De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, mede omdat de waardering (deels) gebaseerd is op modellen en subjectieve elementen bevat.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen bij Northern Trust Corporation en Nationale Nederlanden Investment Partners, uitbestedingsorganisaties ten behoeve van bewaring en beleggingsadministratie. Voor zover relevant en mogelijk hebben wij gebruikgemaakt van het ontvangen Service Organisation Control Report van Northern Trust Corporation en van de ISAE 3402 type II rapportage van Nationale Nederlanden Investment Partners; – voor beleggingen in beursgenoteerde effecten het afstemmen van de juiste waardering door een re-pricing uit te voeren; – voor beleggingen in beleggingsfondsen waar geen beursnotering van toepassing is: vaststellen dat de waarderinggrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds dat de waarde per participatie volgens de laatste jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; – toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In het onderdeel risicoparagraaf is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaaris. Tevens zijn de bevindingen uit zijn controle en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p> <p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, daarvoor geschikt zijn; – de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; – de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; – de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit het bestuursverslag en de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen

bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 25 juni 2020

Mazars Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

Bijlagen

Begrippenlijst

Abtn

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Accounting standaarden

Raamwerk van verslaggevingsregels voor het opstellen van een jaarrekening en jaarverslag. Met ingang van het verslagjaar 2005 moeten alle beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen hun geconsolideerde jaarrekening volledig inrichten op basis van International Accounting Standards (IAS), door de IAS Board omgedoopt in International Financial Reporting Standards (IFRS). Het doel van IFRS is om de transparantie en internationale vergelijkbaarheid van de externe financiële verslaggeving te verbeteren. Niet beursgenoteerde rechtspersonen hebben de keuze om of IFRS toe te passen, of de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald maakt de actuaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals: de rekenrente; de kansstelsels: sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid enz.; kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en/of uitbetalingskosten).

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstroom. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Backservice

Pensioenaanspraken (of de waarde ervan) die betrekking hebben op de achterliggende dienstjaren en die ontstaan door verandering in de pensioengrondslag.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Beurskoers

Marktprijs van een aandeel, obligatie of andere waardepapieren.

Calloptie

De koper van de calloptie krijgt het recht om de onderliggende waarde van de optie (aandelen bijvoorbeeld) gedurende de looptijd van de optie voor een bepaald bedrag –de uitoefenprijs– te kopen. Voor dat recht betaalt hij premie. De verkoper van een calloptie –de schrijver– moet eventueel de onderliggende waarde leveren aan de koper van de optie tegen de uitoefenprijs. De optieschrijver ontvangt voor deze verplichting de optie premie.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Converteerbare obligatie

Een obligatie die gedurende de looptijd kan worden omgewisseld (geconverteerd) in aandelen. Deze mogelijkheid is als een extraatje aan de obligatie meegegeven door de uitgever, teneinde de obligatie gemakkelijker te kunnen plaatsen.

Coupon

Genummerd deel van de obligatie waarop de jaarlijkse rente wordt uitbetaald.

Couponrendement

Verhoudingsgetal tussen het bedrag aan ontvangen couponrente en de beurswaarde van de obligatie in kwestie op een bepaald moment, of van de beurswaarde bij aankoop van de obligatie.

Custodian

Juridische entiteit die als enige taak heeft het beheren en het administreren van de effecten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die in mindere of meerdere mate ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioen- en spaarfondsenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en rente-opbrengsten van de beleggingen.

Disagio

Het bedrag dat een belegging minder waard is dan de nominale waarde.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen. Indien men een daling van de rente verwacht is het profijtelijk een obligatie met een zo lang mogelijke duration te kopen, aangezien de koers daarvan het meest zal oplopen.

Effectief rendement

Het effectief rendement houdt naast het couponrendement nog rekening met winst of verlies bij aflossing van een obligatie.

Eindloonregeling

Bij deze regeling wordt de hoogte van je pensioen afgeleid van het salaris dat je direct voorafgaand aan de pensioendatum verdient. Bij iedere salarisverhoging wordt het pensioen dat je al hebt opgebouwd, opgetrokken naar het nieuwe salarisniveau.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Future

Termijncontract dat op de beurs wordt verhandeld.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Index

Cijfer dat een gewogen gemiddelde uitdrukt en waaraan men kan zien hoe een grootte (bijvoorbeeld de beurskoersen in Amsterdam) zich ontwikkeld heeft.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde per aandeel is de 'werkelijke' waarde van dat aandeel, afgeleid van de onderliggende beleggingen. De intrinsieke waarde wordt berekend door de waarde van de activa (bezittingen) te verminderen met de passiva (schulden) en het saldo te delen door het aantal uitstaande aandelen.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loontontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslagen van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Omkeerregel

Over de pensioenaanspraken die een werknemer opbouwt hoeft ingevolge de Wet op de loonbelasting geen belasting te worden afgedragen. De pensioenuitkeringen worden te zijner tijd weer wel belast. Deze regel wordt ook wel de "omkeerregel" genoemd. Om van deze faciliteit gebruik te kunnen maken moeten deze aanspraken onder andere voldoen aan artikel 18 van de Wet op de loonbelasting.

Optie

Zie ook calloptie en putoptie.

Verhandelbaar recht om iets te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie) tegen een van tevoren vastgestelde prijs gedurende een van tevoren vastgestelde termijn.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Een andere vorm van premievrije aanspraak is het bijzonder partnerpensioen dat de gewezen partner ontvangt bij scheiding/einde partnerschap.

Putoptie

Een optie die de koper het recht maar niet de verplichting geeft om het onderliggende contract te verkopen tegen een vooraf vastgestelde prijs. Voor dat recht moet premie worden betaald. Een putoptie maakt het mogelijk het risico van dalende koersen af te dekken.

Reële rente

Het verschil tussen het fondsrendement en de (loon- of prijs-)inflatie. Bij de premiestelling wordt verondersteld dat het fondsrendement ten minste gelijk is aan de som van de rekenrente en de inflatie. In dat geval kan de last uit hoofde van indexering worden gefinancierd uit het verschil tussen het fondsrendement en de rekenrente.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Rijping

De mate van rijping van een fonds wordt veelal uitgedrukt in de draagvlakratio. Deze ratio geeft weer de verhouding tussen de voorziening opgebouwde rechten (VOR) en de bijdragegrondslag (BG), dat wil zeggen het bijdrageplichtig deel van de totale salarissom.

De draagvlakratio is laag voor een jong, startend fonds. In de loop van de tijd neemt deze ratio toe, doordat het aandeel van de gepensioneerden in het deelnemersbestand stijgt.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Sterftetafels

Geven aan wat de levens- en sterftetekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

UFR

De Uitimate Forward Rate (UFR) is een methode waarop de rekenrente wordt vastgesteld. Gedurende de eerste 20 jaar wordt de RTS gevolgd. Voor de periode daarna wordt de rekenrente afgeleid van de RTS en een verwacht rendement op lange termijn. Voor een 60-jarige verplichting wordt een rentevoet van 4,2% verondersteld.

Vastrentende waarden

Hypotheek, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaaris de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevenrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevenrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

WM Company

The WM Company is een mondiaal opererend bedrijf, met name gespecialiseerd in het meten en analyseren van de beleggingsresultaten van pensioenfondsen. In Nederland marktleider op dit terrein.

WM Universum

Het WM Universum is samengesteld op basis van de totale beleggingsportefeuilles van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen (exclusief APG en PGGM in verband met de grootte van deze fondsen), waarvan de beleggingsresultaten door The WM Company worden gemeten. Een vergelijking met gegevens uit het WM Universum maakt het mogelijk om de resultaten van een fonds te spiegelen aan het gemiddelde van de beleggingen en rendementen van de Nederlandse pensioenfondsector.

Yield curve

Zie rentetermijnstructuur.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).